

SNF rapport nr. 05/05

Fiskerettigheter og ressursrente

Rögnvaldur Hannesson

SNF prosjekt nr. 5235: "Ressursrente i fiskeriene"
Utredning for Fiskeridepartementet

**SAMFUNNS- OG NÆRINGSLIVSFORSKNING AS
BERGEN, FEBRUAR 2005**

© Dette eksemplar er fremstilt etter avtale med KOPINOR, Stenergate 1, 0050 Oslo. Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale og i strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

ISBN 82-491-0345-9

ISSN 0803-4036

Forord

Denne rapporten er den ene del av en todelt utredning, utarbeidet for Fiskeridepartementet i 2004 (den andre delen ble utarbeidet av Stein Ivar Steinshamn, seniorforsker ved SNF). Utredningens formål var å anslå ressursrenten i fiskeriene, under ulike føringer på fiskeripolitikken. Markedsverdien av de fiskerettigheter som over tid er blitt utviklet og gjort til gjenstand for kjøp og salg er et mulig anslag på ressursrenten i fiskeriene under de rammebetingelser næringen faktisk står overfor. Denne rapporten tar hovedsakelig for seg dette temaet. I slutten av rapporten er det imidlertid et kort notat om internasjonale utviklingstrekk av betydelse for hvorvidt ressursrenten burde skattlegges.

Jeg vil takke medlemmene i styringsgruppen som fulgte med i dette arbeidet for gode innspill og diskusjoner underveis. En særlig takk vil jeg rette til Fiskeridirektoratet for tilrettelegging av materiale som ble brukt i rapporten.

Bergen i februar 2005

Rögnvaldur Hannesson

Sammendrag

Over tid er adgangen til de fleste fiskerier i Norge blitt begrenset. Dette har sammenheng med at fiskeressursene er begrensede, slik at flere fiskebåter og fiskere utover et visst antall ikke øker verdiskapingen i næringen. Imidlertid fører adgangsbegrensninger til at det oppstår en merprofitt i næringen utover hva som er nødvendig for å forrente kapital investert i fiskebåter og -utstyr på lik linje med økonomien for øvrig. Denne merprofitten skyldes ressursenes knapphet og kalles derfor ressursrente.

I adgangsbegrensede fiskerier tilfaller ressursrenten i første omgang dem som har rett til å delta i fisket. En som ønsker å delta i fisket er villig til å betale et beløp inntil nuverdien av forventet ressursrente for retten til dette. Det er derfor nærliggende å tenke seg at markedsprisen på fiskekvoter og konsesjoner gjenspeiler ressursrenten i fiskeriene. Det kan imidlertid være forhold som tilsier at denne markedsverdien er større enn som så. En fiskekvote eller konsesjon som kjøpes av en fiskebåtreder representerer ofte en tilleggsfangst for et fartøy som alt eksisterer og som dermed kan utnyttes mer effektivt. I det tilfellet er det ikke relevant å ta hensyn til faste kostnader når man anslår hvor mye man har råd til å betale for kvoten. Observerte markedsverdier for fiskekvoter kan derfor være betydelig høyere enn ressursrenten. Videre kan næringsaktørene betale en høy pris for fiskekvoter fordi de er for optimistiske i sin vurdering av de fremtidige muligheter i fisket.

I denne rapporten blir det undersøkt om de kvoteverdier som kan observeres i fiskebåtrederens regnskap gir et korrekt bilde av ressursrenten. Både i ringnotfisket og i banklinefisket varierer de bokførte kvoteverdiene sterkt, som tyder på at de er kjøpt til ulike tider og til ulike priser. De høyeste verdiene i ringnotflåten oppgår til ca. 200.000 kroner pr. tonn enhetskvote, eller ca. 100 mill. kr. for et fartøy på 15000 hektoliter. Tar vi hensyn til de fangster som kan tas på grunnlag av kvotene, synes det vanskelig å forsvare så høye verdier, med mindre man ser bort fra faste kostnader. Tar man hensyn til disse, får vi betydelig lavere anslag på kvoteverdier ut fra de fangster kvotene gir anledning til å ta. Disse verdiene er imidlertid følsomme for forutsetninger om rente, fremtidig fangstverdi, kvotens gyldighetstid og rederens skatteposisjon.

De høyeste annualiserte kvoteverdiene i banklineflåten oppgår til 10 - 20 prosent av driftsinntekten, avhengig av hvilken rente man legger til grunn. Det er grunn til å tro at de høyeste kvoteverdiene også i dette tilfelle overvurderer ressursrenten, idet kvotene ofte er kjøpte til bruk på alt eksisterende fartøy. Kjøp og salg av fiskekvoter har ført til omfattende strukturrasjonalisering i banklineflåten; siden 2000 er 46 fartøy forsvunnet fra denne flåten, mens det i 2004 var 44 igjen.

For dem som har kjøpt seg inn i næringen, eller har kjøpt seg en tilleggskvote, representerer kvoteverdiene ikke noen gevinst men et utlegg som man kan håpe å få igjen dersom man forlater næringen. Hvis disse kvotene er ervervet under forventning om at noen ressursrenteskattlegging ikke er aktuell, kan man ha betalt mer for kvoten enn den viser seg å være verd etter at en slik skattlegging eventuelt blir innført. De som i tilfelle har gjeldsfinansiert sine kvotekjøp ville da kunne få problemer. I rapporten blir det undersøkt om det er noen sammenheng mellom høye bokførte kvoteverdier og gjeld, noe som kunne tyde på at kvoten ble lånefinansiert. For ringnotflåten er det en viss sammenheng mellom kvoteverdi og gjeldsgrad, og for banklineflåten er denne sterkere.

Endelig ser denne rapporten på utviklingstrekk i internasjonale forhold av betydelse for om ressursrenten i fiskeriene burde skattlegges eller ei. Fangstene i de norske fiskerier vil neppe øke i fremtiden, idet de fleste fiskebestander i de farvann hvor norske fartøyer driver fiske er fullt utnyttet. Derimot vil prisen på fisk kunne øke, p.g.a. voksende befolkning og høyere inntektsnivå; verdensfangsten av villfanget fisk har stagnert og kan neppe forventes å øke. Kostnadene i fisket vil falle dersom det blir tillatt å fange fisken med utenlandske båter eller mannskap. Ressursrenten i de norske fiskerier kan dermed forventes å øke selv om fangstene stagnerer.

Noen hevder det syn at å ikke skattlegge ressursrenten i fiskeriene er ensbetydende med subsidiering av næringen. Det synspunkt er ikke og vil neppe bli alment akseptert internasjonalt, da ethvert land må tilkjennes den rett å kunne benytte ressursrenten i fiskerierne som det selv vil. Derimot er det tenkelig at det å unnlate å belaste næringen for kostnadene for fiskeriforvaltningen blir oppfattet som skjult subsidiering; dette spørsmålet har i alle fall fått økt oppmerksomhet i internasjonale fora de siste årene. Dette er ikke ressursrentebeskatning i egentlig forstand, men skattlegging av ressursrente er en av flere måter å belaste næringen for fiskeriforvaltningens kostnader.

Verdien av fiskerettigheter og ressursrenten i fiskeriene

De fleste fiskerier i Norge er nu blitt lukket, slik at det kreves en eller annen form av tillatelse til å delta i disse. Tidspunktet når et fiskeri ble lukket har variert fra fiskeri til fiskeri, og lukningsmetodene likeså. Konesjonsordningen i trålfisket kom alt før annen verdenskrig; i ringnotfisket kom den tidlig i 1970-årene. Etter krisen i torskfisket i 1990 ble den såkalte Gruppe I i kystfisket lukket. I de siste årene er banklinefisket og de større kystfartøyene blitt regulert ved fartøykvoter.

Uansett om den uttrykte målsetning er å bedre lønnsomheten i fisket eller ei, kan man forvente en slik virkning av lukkingen, sammenlignet med hva som ellers ville ha skjedd. I et fiske med åpen adgang vil det bli investert i fiskebåter inntil den marginale investor finner ut at han ikke får tilstrekkelig forrentning av sin kapital. Dette fører til at det samlede overskudd i fisket blir mindre enn det kunne blitt. Uten adgangsbegrensning ville mange være interessert i å ta del i dette overskuddet og få forrentet sin kapital bedre enn de kunne i andre investeringer. Dette fører imidlertid til en reduksjon av det samlede overskudd, inntil investering i enda en båt kun gir en normal forrentning på linje med andre sammenlignbare investeringer. Overskuddet blir så å si spist opp av båter som ikke tjener inn hva de koster, sett fra et helhetsperspektiv. Investeringen kunne likevel være lønnsom for den enkelte reder, men den fangst han tar kunne i hvert fall tildels vært tatt av andre. Videre kan overinvestering i fiskefartøyer føre til at fangstene blir mindre enn hva de kunne blitt og endog påskynde et sammenbrudd i bestandene. En lukking av fisket forhindrer i større eller mindre grad at overskuddet i fisket blir spist opp av unødvendige kostnader og kan også være uunngåelig for å forhindre et bestandssammenbrudd eller at fangstene blir mindre enn de kunne bli på lang sikt.

Det overskudd som fiskeriene genererer utover hva som er nødvendig for å dekke normal forrentning på investert kapital kalles gjerne ressursrente. Dette overskuddet oppstår fordi fiskebestandenes produksjonsevne begrenses av naturen, i likhet med markens evne til å produsere gress, korn eller jordbær om sommeren. Hvis fiskebestandene var privat eiendom slik marken som oftest er, ville eieren av en fiskebestand kunne innkassere ressursrenten i fisket gjennom å leie ut retten til å fiske fra bestanden, eller ved å fiske den selv, akkurat som markeieren kan innkassere jordrente ved å leie ut sin jord eller bruke den selv.

Adgangsbegrensning til fiskeriene er ensbetydende med en rett til en del i det overskudd som oppstår i fisket takket være adgangsbegrensningen, og overskuddet blir derfor gjenspeilet i markedsverdi av adgangsbilletten til å delta i fisket, enten denne er i form av en fartøykvote eller konsesjon, i den grad denne gjøres til gjenstand for kjøp og salg i et marked. Det maksimale en investor som ønsker å komme inn i et lukket fiske ville være villig å betale for den kvote eller konsesjon som gir ham rett til å delta i fisket er det overskudd han forventer å få i kraft av retten til å delta i fisket.

Det er således en sammenheng mellom ressursrenten i fisket og markedsverdien av de rettigheter som må erverves for å komme inn i et lukket fiske, men man kan ikke uten videre sette likhetstegn mellom markedsprisen på kvoter eller konsesjoner og ressursrenten. Det er flere årsaker til dette. En investor ser selvsagt helst at han slipper unna med mindre enn han er villig til å betale, og det kan godt være at en selger er villig til å akseptere et lavere beløp. Dette gjør at markedsverdien av kvoten eller konsesjonen blir lavere enn ressursrenten. Men avvik kan også skje i motsatt retning. Det er ikke sikkert at investor tar hensyn til alle kostnader når han vurderer hva han er villig til å betale for en kvote eller en konsesjon. Det

kan godt tenkes at han ville legge en fartøykvote eller en konsesjon til et fartøy han alt har. I det tilfelle representerer kvoten eller konsesjonen en utvidelse av driftsmulighetene til et fartøy han har fra før, slik at det ikke er relevant å ta hensyn til faste kostnader. Dette fører til at markedsverdien av kvoten eller konsesjonen kan bli større enn ressursrenten, sett fra et samfunnsøkonomisk perspektiv hvor alle kostnader må taes hensyn til. Skatt på rederens overskudd vil også påvirke hvor meget han er villig til å betale for en kvote eller en konsesjon, og da i negativ retning, slik at markedsverdien av kvoten eller konsesjonen ville undervurdere ressursrenten, sett fra et samfunnsøkonomisk perspektiv. I det følgende vil disse avvikene bli videre problematisert. Men selv om avvik mellom markedspris for kvoter eller konsesjoner og ressursrente kan skje begge veier, kan denne markedsverdien gi en viss pekepinn om hvor stor ressursrenten er.

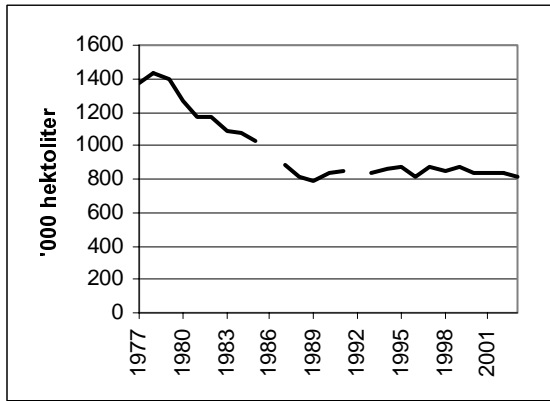
Videre kan det nevnes at markedsverdien av rettigheten til å delta i fisket ikke nødvendigvis ville gjenspeile den maksimale ressursrente, selv om det var perfekt overensstemmelse mellom denne markedsverdien og den ressursrente som oppnås i fisket. Grunnen er at fisket ikke nødvendigvis er regulert slik at man oppnår maksimal effektivitet selv om adgangen er begrenset. Markedsverdien av rettigheten til å delta i fisket vil gjenspeile det overskudd som oppnås i fisket slik det faktisk blir regulert, men fisket kan være underlagt ulike former av reguleringer som begrenser effektiviteten, og selve adgangsreguleringen kan endog være uheldig utformet.

I det følgende vil vi undersøke markedsverdien av retten til å delta i to fiskerier, ringnotfisket og banklinefisket. I ringnotfisket kan vi relativt enkelt sammenligne markedsverdiene av kvoter og konsesjoner med alternative anslag på ressursrenten, ut fra de utvidede muligheter til fiske disse rettighetene gir. For banklinefisket er disse rettighetene mer mangfoldige, slik at vi i denne omgang får nøye oss med markedsverdien av retten til å delta. Likevel kan dette, som alt nevnt, gi en indikasjon på størrelsen av ressursrenten i dette fisket.

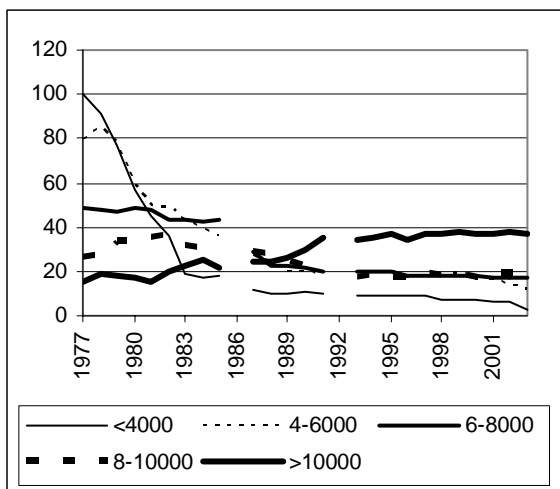
RINGNOTFISKET

Ringnotfisket er et lukket fiske; med unntak av de minste fartøyene (mindre enn 90 fot eller 1500 hl. lastekapasitet), må alle fartøyer ha konsesjon for å delta. Siden 1970-årene er ikke det samlede konsesjonsvolum blitt utvidet; i 1980-årene ble det derimot betydelig redusert gjennom oppkjøp av båter for kondemnering og inndragning av konsesjoner og har vært ganske konstant siden, regnet i hl. lastekapasitet (se figur 1). Antallet fartøyer med ringnotkonsesjon har gått betydelig ned, særlig de minste fartøyene, mens det har vært en økning i antallet store fartøyer (figur 2).

Det har lenge vært kjent at ringnotfartøyer med konsesjon har en markedsverdi utover hva de er verd som produksjonsmidler. Denne konsesjonsverdien skyldes to forhold. For det første er store ringnotfartøyer mer lønnsomme enn små. Det lønner seg derfor for den som eier et lite fartøy å kjøpe et annet fartøy for kondemnering, slå sammen konsesjonene for de to fartøyer og skaffe seg et nytt og større fartøy. For det annet er tildelingen av fartøykvote i de kvoteregulerte fiskerier avhengig av fartøyets konsesjonsvolum. Et fartøys "basiskvote" bestemmes ut fra den lastekapasitet fartøyet har konsesjon for, i h.h.t. den såkalte "universalnøkkel." Derefter bestemmes fartøyets andel av de kvotebelagte fiskeslag som forholdet mellom fartøyets basiskvote og summen av alle basiskvoter.

Figur 1: Ringnotsnurpere med konsesjon: Total lastekapasitet: Kilde: Statistisk sentralbyrå: *Fiskeristatistikk og Fiskeridirektoratet: Fiskefartøy og fiskarar, konsesjonar og årlige deltakaradgangar.*

Figur 2: Antall ringnotsnurpere med konsesjon, etter lastekapasitet i hl. Kilde: Statistisk sentralbyrå: *Fiskeristatistikk og Fiskeridirektoratet: Fiskefartøy og fiskarar, konsesjonar og årlige deltakaradgangar.*

Før enhetskvoteordningen så dagens lys, var sammenslåing av konsesjoner ensbetydende med å skaffe seg en større fartøykvote. Enhetskvoteordningen erstattet den tidligere sammenslåingen av konsesjoner og går ut på at den som skaffer seg et fartøy og tar det ut av fisket får beholde en viss andel av fartøyets kvotetildeling i 13 år (18 år hvis et fartøy blir kondemnert). Den andel man får beholde av kvoten er 60, 85 eller 95 prosent, avhengig av om fartøykvoten blir flyttet fra Nord-Norge til Sør-Norge eller omvendt, eller innenfor den ene landsdel. Uttrykket enhetskvote brukes om den delen av et fartøys basiskvot som beholdes av rederiet som kjøpte fartøyet og tok det ut av fisket. Tabell 1 viser fordelingen av de enhetskvotene som var gyldige pr. 6. juli 2004 på hvilket år enhetskvotene ble opprettet (ordningen trådte i kraft i 1996). På dette tidspunkt var det 43 gyldige enhetskvoter, fordelt på 38 fartøyer, mens det var 85 fartøyer med gyldig ringnotkonsesjon, slik at i underkant av halvparten av fartøyene har enhetskvoter. Ifølge tabell 1 er 22 fartøyer tatt ut av fisket etter overføring av enhetskvote. Kvoten til de fartøyer som er blitt tatt ut av fisket er således i flere tilfeller blitt splittet opp og overdradd til flere fartøyer. Særlig synes denne oppsplittingen å ha vært omfattende i 2003. Dette kan ha sammenheng med at alt flere fartøyer nærmer seg en kvotebeholdning som sikrer et tilfredsstillende driftsgrunnlag.

Tabell 1: Enhetskvoter i ringnotflåten gyldige pr. 6. juli 2004, fordelt etter år disse ble opprettet. Kilde: *Fiskeridirektoratet*

År	Antall fartøy utgått i enhetskvote ¹	Antall gyldige enhetskvoter	Antall gyldige fartøy med enhetskvote	Antall gyldige fartøy med ringnotkonsesjon
1996	1	2		
1997	3	5		
1998	3	5		
1999	4	8		
2000	0	0		
2001	4	5		
2002	2	4		
Sum 1996-2002	17	29	25	
2003	5	14	13	
Totalt	22	43	38	85

¹ Totalt antall fartøy utgått av fiske i medhold av enhetskvoteordningen uavhengig om enhetskvotene det har generert er gyldige pr. 6. juli 2004 eller ikke.

Noen av ringnotfartøyene har andre rettigheter i tillegg til ringnotkonsesjoner og enhetskvoter. Noen fartøyer har tillatelse til å drive reketråling eller industritråling. Noen få fartøyer har tillatelse til å drive konvensjonelt fiske etter torsk og hyse. I bedriftenes regnskap finner man kun oppgaver om verdien av enhetskvoter og konsesjoner og da for noen få fartøyer; i de fleste tilfeller er konsesjons- og kvoteverdiene inkludert i fartøyets bokførte verdi. Det kan tenkes at verdien av andre rettigheter inngår i enkelte fartøyers bokførte verdi, men i hovedsak vil det dreie seg om enhetskvoter og konsesjoner for fiske med ringnot.

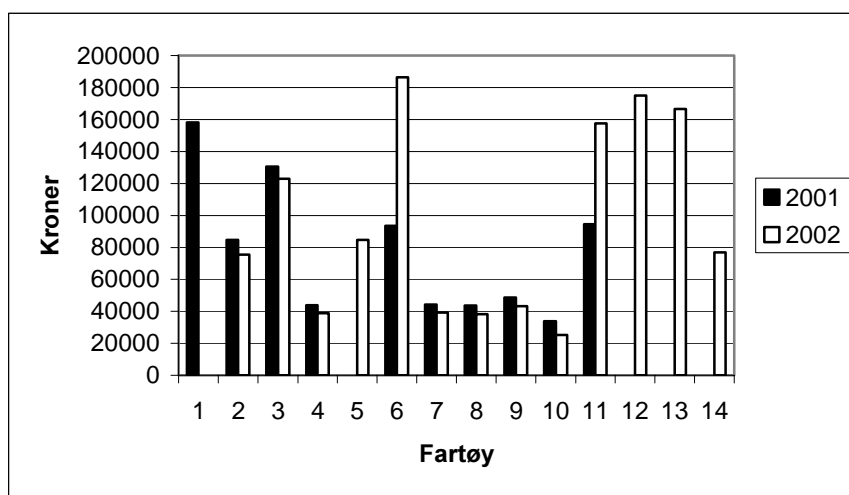
Det er kun i de tilfeller hvor konsesjoner eller enhetskvoter er blitt omsatt at disse rettighetene har fått en verdi som i prinsippet kan observeres. For andre fartøyer er denne verdien kun implisitt. I noen tilfeller blir verdien av kjøpte enhetskvoter ført separat i bedriftenes finansregnskap, mens i andre tilfeller, og antakelig de fleste, er verdien av enhetskvoter og konsesjoner inkludert i fartøyets verdi. Siden Fiskeridirektoratet korrigerer fartøyverdien i den hensikt å kun ta med verdien av fartøyets skrog og utstyr som produksjonsmiddel, kan en som en første approksimasjon finne fiskerettighetenes verdi som forskjellen mellom fartøyverdien slik den bokføres i bedriftenes finansregnskap og Fiskeridirektoratets beregnede fartøyverdi.

I det følgende vil vi først drøfte verdien av enhetskvoter for de fartøyer som fører denne eksplisitt i sitt regnskap. Vi sammenligner så denne verdien med hva en enhetskvote synes å være verd, ut fra de muligheter enhetskvotene gir til utvidet fiske. Denne sammenligning gir visse holdepunkter for å vurdere om enhetskvotenes bokførte verdi gjenspeiler ressursrenten i fisket. Vi skal også sammenligne verdien på enhetskvotene med de konsesjonsverdier som kan leses ut av bedriftenes regnskap. Endelig vil vi se på differensen mellom bedriftenes bokførte verdi av fartøy med utstyr og de skrogverdier Fiskeridirektoratet beregner, men som alt nevnt kunne dette gi et anslag på fiskerettighetenes verdi. Det regnskapsmateriale vår analyse bygger på er blitt tilrettelagt av Fiskeridirektoratet.

Bokførte verdier av enhetskvoter

Kun en del av de bedriftene som har kjøpt enhetskvoter fører verdien av disse separat i sitt regnskap. I 2002 var det kun 13 fartøyer av i alt 24 registrert med enhetskvoter som gjorde dette.¹ Noen rederier bokførte verdi av enhetskvoter i regnskapet før 2001, men enhetskvoter ble ikke registrert av Fiskeridirektoratet før 2001.

Figur 3 viser bokført verdi pr. enhet (tonn) enhetskvote. Det er stort sprik mellom disse verdiene. Den høyeste verdien er i overkant av 180.000 kroner, de laveste ca. 25.000. I tillegg til at enhetskvotene kan være kjøpt til ulike priser, skyldes noe av denne forskjellen at kvotene er kjøpt på forskjellige tidspunkt og derefter skrevet ned, idet de kun gjelder i 13 eller 18 år.

Figur 3: Bokført verdi av enhetskvoter, pr. enhet (tonn). Beregnet på grunnlag av materiale fra Fiskeridirektoratet.

Fem fartøyer ervervet enhetskvote i 2002 (fartøy nr. 6 og 11 - 14). Det er også stort sprik mellom enhetsverdiene for disse kvotene, fra litt under 80.000 til litt over 180.000 kroner. For fartøy nr. 6 oversteg enhetsverdien antakelig 200.000, siden rederiet må ha skrevet ned verdien av den enhetskvoten det hadde fra før.

Et intervall fra 80.000 til 200.000 kroner for verdien av enhetskvoter, regnet pr. tonn, må sies å være stort. Men det er flere grunner til at enhetskvoter kan omsettes til svært variable priser i samme år. Omsetning av enhetskvoter forekommer kun sporadisk, og prisen er gjenstand for forhandlinger mellom kjøper og selger. Prisen vil ligge et sted mellom hva kjøperen er villig til å betale og den prisen selger er villig til å akseptere. Kjøperens betalingsvilje er avhengig av hans forventninger om verdien av de fremtidige fangster han kan oppnå gjennom enhetskvoten. I tillegg vil den være avhengig av om enhetskvoten kan benyttes av det fartøy kjøperen alt har eller om den skal brukes som grunnlag for å investere i et nytt fartøy. I det første tilfellet vil ikke rederen ta hensyn til faste kostnader. Selgerens akseptable pris avhenger av hvilken inntekt han kunne oppnå ved å drive videre det fartøyet som enhetskvoten tilhører. Denne vil avhenge av fartøyets beskaffenhet, selgers forventninger om fremtidige fangstinntekter, samt hvor lenge han kunne tenke seg å drive fartøyet. Det forhold at meglere og banker er involvert i handel med enhetskvoter, de sistnevnte ved å yte lån til

¹ Disse tallene refererer til Fiskeridirektoratets regnskapsmateriale.

slike kjøp, virker antagelig til å utligne en prisforskjell på enhetskvoter. Blant disse aktørene danner det seg antagelig en oppfatning om hva som er rimelig pris for en enhetskvote.

Forventet tilleggsprofitt p.g.a. enhetskvoter

Det er den tilleggsprofitt som enhetskvoten ville gi rederen som begrenser hvor meget han er villig til å betale for enhetskvoten. Denne tilleggsprofitten er lik bruttoverdien av den økte fangst som kan oppnås på grunnlag av enhetskvoten, fratrukket kostnaden, inklusive mannskapets andel av fangstverdien, og justert for skattemessige konsekvenser. Som alt nevnt, vil det være avhengig av om kvoten skal benyttes på eksisterende fartøy hvorvidt en skal ta hensyn til faste kostnader eller ei.

Fartøykvotene i ringnotflåten bestemmes som fartøyets basiskvot delt på summen av basiskvoter. Basiskvoten i sin tur bestemmes av fartøyets konsesjonskapasitet i henhold til den såkalte universalnøkkelen. Hvis fartøyet erverver enhetskvote, legges denne til den basiskvoten fartøyet hadde fra før. Hvis rederiet beholder en enhetskvote på x tonn av et annet fartøys basiskvot og totalantallet basiskvoter er B , øker rederiet sin andel av de kvotebelagte fiskerier med omlag x/B . I virkeligheten øker rederiets fangster litt mer, fordi fangstene som kunne blitt tatt med den delen av basiskvoten rederiet ikke får benytte tilfaller hele flåten. Med en flåte på ca. 100 båter, ville et fartøy som kjøpte enhetskvoten få ca. 1% av den fangst som tilhører den delen av basiskvoten fartøyet ikke får beholde. Siden dette er et lite tall og andelen som rederiet beholder varierer etter fartøyenes geografiske tilhørighet, som alt nevnt, velger vi å se bort fra dette. Dermed blir fangsten pr. enhet (tonn) enhetskvote simpelthen lik ringnotflåtens andel av de kvotebelagte fiskeslag delt på summen av basiskvoter $(1/B)$.² Rimeligvis er det enhetskvoten, dvs. den del av basiskvoten rederiet får beholde, som bestemmer hvor meget rederiet er villig til å betale for enhetskvoten; den delen rederiet ikke får beholde er et dødvektstap som først og fremst rammer det selger kan få for kvoten.

Tabell 2 viser summen av basiskvoter og ringnotfartøyenes gruppekvote av de kvotebelagte fiskeslag 1999 - 2004. Ved å dele i gruppekvoten med summen av basiskvoter (avrundet til 44.000), kan vi finne utbyttet pr. enhetskvote for de ulike fiskeslag i disse årene.

Gjennomsnittsprisen³ for fisken 1996 - 2003 er vist i tabell 3. Prisene varierer en del fra år til år, men prisene 1999 - 2003 synes ikke urepresentative, med unntak for lodde, som i årene 1996 - 1998 ble omsatt til lave priser. Fangstverdien pr. basiskvot 1999 - 2003 ved bruk av prisene hvert enkelt år vises i tabell 4. På bakgrunn av denne er det ikke urealistisk å anta at fangstverdien pr. tonn basiskvot av alle kvotebelagte fiskeslag vil være i intervallet 40 - 60 tusen kroner kr. pr. år. Dette svarer til en driftsinntekt på 20 - 30 millioner kroner for et fartøy med en basiskvot på 500 tonn, d.v.s. et fartøy med konsesjonsvolum på 15.000 hektoliter. Dette er en god del mindre enn gjennomsnittlig driftsinntekt for ringnotfartøyer med kolmulekonsesjon i årene 1999 - 2002, som varierte fra 30 til 45 millioner kroner. Likevel kan

² Hvis fartøy i kjøper basiskvot fra fartøy j , øker fartøy i sin andel av fangsten av de kvotebelagte fiskeslag med $(b_i + zb_j)/B^* - b_i/B$, hvor b_i og b_j er de to fartøyers basiskvoter og z er den andel av basiskvoten for fartøy j som fartøy i får beholde (60, 85 eller 95%), B er summen av basiskvotene før kvotehandelen fant sted, og B^* er summen etter denne. Vi har at $B - B^* = (1-z)b_j$. Totalantallet basiskvoter er ca. 40.000 tonn. En som kjøper 400 tonn basiskvot vil maksimalt miste 160 tonn, slik at totalantallet basiskvoter vil minske med maksimalt 0,4%. Vi kan dermed sette $B^* \cong B$ og si at fartøyets kvoteandel øker med zb_j/B , eller $1/B$ pr. tonn enhetskvot.

³ Denne er kalkulert som fangstverdi delt på mengde. Mesteparten av fangsten av disse fiskeslagene taes av den konsesjonsbelagte ringnotflåten. Det fremgår av Fiskeridirektoratets lønnsomhetsundersøkelser at de priser ulike grupper ringnotfartøyer oppnår kan være noe forskjellige, men det er vanskelig å si i hvilken grad de priser som oppnås av de fartøyer som kjøper enhetskvoter vil avvike fra gjennomsnittet.

vårt anslag være realistisk, siden det ikke inkluderer fiske etter kolmule og andre ikke-kvoteregulerte arter.

Tabell 2: Oversikt over den konsesjonspliktige ringnotflåten og dens fangster for årene 1999-2004. Kilde: Fiskeridirektoratet.

		1999	2000	2001	2002	2003	2004
Sum basiskvote pr. 01.01		44 304	44 117	44 117	44 298,4 ¹	44 084,8	44 017,4
Antall ringnotfartøy pr. 01.01		102	100	100	96	91	89
Nvg-sild	Totalkvote	741 000	712 500	484 500	484 000	433 100	470 250 ⁵
	Gruppekvote	421 200	400 600	246 200	244 990	212 768	235 435
Makrell	Totalkvote	157 160	172 060	176 370	182 637	159 556	148 728 ⁵
	Gruppekvote	113 148 ²	126 379 ²	130 207 ²	131 279	114 688	106 366
Nordsjø-sild	Totalkvote	87 870	85 470	85 470	85 470	125 060	131 624
	Gruppekvote	74 720 ²	72 490 ²	72 490 ²	68 140	99 923	112 627
Lodde Barentshavet	Totalkvote	48 000	285 000 ³	371 000	383 000	183 000	-
	Gruppekvote	36 700	201 290 ³	283 810	294 910	140 910	-
Lodde v/Island, Grønland og Jan Mayen	Totalkvote/gruppekvote (foreløpig)	129 800	98 570	124 315 ⁴	119 556	83 282	-

¹ En ringnotkonsesjon som ikke hadde vært aktiv siden 1983 ble dette året aktivisert.

² Ringnotfartøy mellom 70 og 90 fot uten konsesjon er regulert sammen med de konsesjonspliktige ringnotfartøyene til og med 2001. Først i 2002 ble de skilt ut som en egen gruppe. I oversikten fom. 1999 tom. 2001 er disse imidlertid trukket fra gruppekvoten til de konsesjonspliktige ringnotfartøyene.

³ Norges Sildesalgslag kjøpte dette året 29.000 tonn lodde fra Russland. Denne kvoten er inkludert både i totalkvoten og gruppekvoten.

⁴ Foreløpig kvote ble justert opp med 12.000 tonn 22.01.02, fra 112.315 tonn til 124.315 tonn. Denne kvoteøkningen ble utnyttet fullt ut av ringnotfartøyene.

⁵ Av totalkvoten avsettes 750 tonn til agn.

Tabell 3: Gjennomsnittspriser på pelagisk fisk 1996 - 2003: Kilde: Fiskeridirektoratet: *Norges Fiskerier*.

	Sild	Makrell	Lodde
1996	1,93	7,78	0,59
1997	1,71	8,11	0,77
1998	1,76	5,31	0,88
1999	1,45	5,37	2,08
2000	1,79	5,65	0,96
2001	3,86	7,41	1,11
2002	3,55	7,39	1,23
2003	2,50	6,16	1,05

Som alt nevnt, er verdien av en enhetskvote for rederen lik verdien av den tilleggfangst som kan oppnås på grunnlag av enhetskvoten, fratrukket relevante kostnader og justert for

skattemessige virkninger. Vi kommer tilbake til de skattemessige virkninger senere og finner først et uttrykk for verdien av enhetskvoten justert for relevante kostnader. Siden enhetskvoten har en varighet på et bestemt antall år (13 eller 18), må vi beregne nuverdien av økningen i fangstverdi over den aktuelle tidshorisont. Denne verdien (V) er som følger:

Tabell 4: Fangsverdi pr. basiskvote 1999 - 2003.

	Nvg-sild	Makrell	Nordsjøsild	Lodde Barentsh.	LoddeIsland	Totalt
1999	13.880	13.809	2.462	1.735	6.136	38.023
2000	16.297	16.228	2.949	4.392	2.151	42.017
2001	21.598	21.928	6.359	7.160	3.136	60.182
2002	19.766	22.049	5.498	8.244	3.342	58.899
2003	12.089	16.056	5.677	3.363	1.987	39.173

$$V = \sum_{t=1}^T [X - C](1+r)^{-t} = \frac{(X - C)[1 - (1+r)^{-T}]}{r}$$

Her er X den forventede fangstverdi pr. år som kan oppnås på grunnlag av enhetskvoten, C er den kostnad som må trekkes fra, T er gyldighetstiden, og r er rentesatsen. Alt dette er usikre størrelser. Vi har alt anslått X til intervallet 40 - 60 tusen kroner. C avhenger først og fremst av om faste kostnader er relevante eller ei. T er enten 13 eller 18 år, mens den relevante rentesats kan variere over tid og fra bedrift til bedrift.

Vi skal til å begynne med ignorere kostnadene og kalkulere bruttoverdien av enhetskvotene. Vi gjennomfører denne kalkylen for en kvote av 13 og 18 års varighet. Som alt nevnt, kan renten variere over tid, og ulike bedrifter kan benytte ulike rentesatser. Vi vil her gjennomføre en kalkyle for alternative rentesatser på 5, 7 og 10%. Den korrekte rentesats ville være lik realrenten på sikre aktiva pluss tillegg for markedsavhengig risikopremie. Det meste av risikoen i fiskeriene er antakelig uavhengig av konjunktursykluser og kunne således diversifiseres bort, men ringnotrederiene er ikke store og diversifiserte bedrifter, og de engasjerer seg antakelig lite i risikostyring via finansmarkedene. Selv om 5% realrente kunne være rimelig for store bedrifter som benyttet avansert risikostyring, er antakelig 7% og kanskje til og med 10% en ikke urimelig rente for ringnotrederiene.

Tabell 5 viser nuverdien av fangst pr. tonn enhetskvote på 13 hhv. 18 år, for en årlig fangstverdi pr. tonn enhetskvote på 40, 50 og 60 tusen kroner (jfr. tabell 4), for de tre nevnte rentesatser. Ikke uventet er denne verdien følsom både for periodelengde og rentesats. Tar vi 7% rente og en fangstverdi på 50.000 pr. år pr. tonn enhetskvote som de mest rimelige anslag, finner vi at enhetskvoten gir en forventet fangstøkning på ca. 420.000 kroner pr. tonn for en gyldighetstid på 13 år, og 500.000 for en gyldighetstid på 18 år.

Tabell 5: Nuverdi av fangst av kvotebelagte fiskeslag pr. tonn enhetskvote på 13 hhv. 18 år, ved ulik fangstverdi pr. år i tusen kroner og ulike rentesatser.

$T = 13$				$T = 18$			
$X \downarrow r \rightarrow$	0,05	0,07	0,1	$X \downarrow r \rightarrow$	0,05	0,07	0,1
40	375.7429	334.306	284.1342	40	467.5835	402.3635	328.0565
50	469.6786	417.8825	355.1678	50	584.4793	502.9543	410.0706
60	563.6144	501.459	426.2014	60	701.3752	603.5452	492.0847

Vi kommer dernest til de kostnader som må trekkes fra fangstverdien for å finne enhetskvotens verdi for rederen. Vi ser først på tilfellet hvor faste kostnader ikke er relevante, dvs. når enhetskvoten skal benyttes for å utvide fangstmulighetene for et eksisterende fartøy. For å anslå disse kostnadene, benytter vi Fiskeridirektoratets driftskostnader unntatt beregnede avskrivninger, forsikring og vedlikehold på fartøy. Tabell 6 viser disse kostnadene i prosent av driftsinntekt for årene 1999 - 2002. Driftskostnadenes prosent av driftsinntekten varierer litt fra år til år, men et anslag på 55% er ikke urimelig. Enhetskvoteverdien vi rapporterte i tabell 5, justert for driftskostnader, blir dermed som vist i tabell 7.

Tabell 6: Driftskostnad, med unntak for forsikring, beregnede avskrivninger og vedlikehold av fartøy, i prosent av driftsinntekter 1999 - 2002. Kilde: Fiskeridirektoratet: *Lønnsomhetsundersøkelser*.

	1999	2000	2001	2002
< 8000 hl.	57	62	54	53
> 8000 hl.	57	65	50	52
Kolmulebåter	56	59	53	53

Tabell 7: Nuverdi av enhetskvote pr. tonn, justert for driftskostnader.

<i>T</i> = 13				<i>T</i> = 18				
<i>X</i> ↓ <i>r</i> →	0,05	0,07	0,1	<i>X</i> ↓ <i>r</i> →	0,05	0,07	0,1	
40	169.0843	150.4377	127.8604	40	210.4126	181.0636	147.6254	
50	211.3554	188.0471	159.8255	50	263.0157	226.3295	184.5318	
60	253.6265	225.6566	191.7906	60	315.6188	271.5953	221.4381	

Tallene i tabell 7 viser verdier i intervallet 130.000 - 250.000 kroner pr. tonn enhetskvote på 13 år, og 150.000 - 315.000 for en enhetskvote på 18 år. Går vi igjen ut fra en årlig fangstverdi på 50.000 kroner pr. tonn enhetskvote og en rente på 7%, finner vi kvoteverdier på ca. 190.000 hhv. 225.000 kroner pr. tonn enhetskvote for en gyldighetstid på 13 hhv. 18 år. Dette svarer til 95 - 113 mill. kroner for et fartøy på 15.000 hl. (500 tonn i basiskvot). Dette er i nærheten av hva enhetskvoter er blitt omsatt til i den senere tid; ryktebørsen forteller om enhetskvoter fra enkeltfartøyer omsatt til over 100 mill. kroner.

Skattemessige hensyn

Verdiene i tabell 7 tar ikke hensyn til skatt og kan således ikke uten videre tas som uttrykk for hva bedriftene vil være villige til å betale for enhetskvotene. Å ta hensyn til skatt er ikke uten komplikasjoner, men la oss ta utgangspunkt i følgende enkle tilfelle. Rederiet betaler en skatt med raten x på det overskudd enhetskvoten gir (tallene i tabell 7). Enhetskvoten kan for skattemessige formål skrives ned lineært over den periode kvoten gjelder (d.v.s., $1/T$ -te del av kvoten kan skrives av hvert år). Reders betalingsvilje for kvoten er oppad begrenset av nuverdien av det han får beholde etter skatt, pluss nuverdien av den skatt som spares takket være avskrivningene av kvoten. Hvis reder har betalt beløpet K for kvoten og dette beløpet er lik hans betalingsvilje, får vi

$$K = \sum_{t=1}^T [1-x]\pi(1+r)^{-t} + (xK/T) \sum_{t=1}^T (1+r)^{-t}$$

hvorfra vi finner

$$K = \frac{\pi \left[1 - (1+r)^{-T} \right]}{r} \frac{(1-x)}{1 - (x/rT) \left[1 - (1+r)^{-T} \right]}$$

Den første brøken i dette uttrykket er tallene i tabell 7, hvor $\pi = X - C$ (ekstra driftsinntekter p.g.a. enhetskvoten fratrukket driftskostnader). Tabell 8 viser hvordan tallene i tabell 7 justeres etter at vi har tatt hensyn til skatt på kapitalinntekter på 28 h.h.v. 50%.

Tabell 8: Betalingsvilje pr. tonn enhetskvote, ved en skatteprosent på 28 h.h.v. 50%, regnet ut fra tabell 7.

T = 13, x = 0,28					T = 13, x = 0,5			
X↓ r→	0,05	0,07	0,1		X↓ r→	0,05	0,07	0,1
40	152.619	132.093	108.688		40	132.364	110.852	87.962
50	190.774	165.117	135.860		50	165.455	138.565	109.952
60	228.929	198.140	163.032		60	198.546	166.278	131.943
T = 18, x = 0,28					T = 18, x = 0,5			
X↓ r→	0,05	0,07	0,1		X↓ r→	0,05	0,07	0,1
40	185.168	154.549	121.834		40	155.794	125.637	95.590
50	231.459	193.186	152.292		50	194.743	157.047	119.487
60	277.751	231.823	182.750		60	233.692	188.456	143.384

Hvorfor en skatteprosent på 50? Skatten på kapitalinntekter i aksjeselskaper er jo 28%. Fra regnskapskyndige med kjennskap til fiskerinæringen har vi fått opplyst at flere ringnotrederier blir rammet av Delingsmodellen, slik at når det tas hensyn til reders skatt av beregnet personlig inntekt, kan skatteprosenten bli betydelig høyere, men 50% er antakelig i drøyeste laget. På den annen side kan det tenkes at større driftsinntekt p.g.a. enhetskvote gjør det mulig for rederiet å benytte avskrivningsmulighetene for båt og utstyr fullt ut, noe som ville redusere den effektive skatteprosent. I hvilket fall som helst, ser vi at hensyn til skatt reduserer rederienes betalingsvilje noe og kanskje til og med betydelig, i forhold til hva den ville ha vært uten skatt. Tar vi igjen utgangspunkt i 7% rente og økning i fangstverdi takket være enhetskvoten på 50.000 kroner, finner vi en sannsynlig verdi på en enhetskvote på ca. 140.000 - 190.000 kroner pr. tonn enhetskvote. Ovenfor rapporterte vi verdier på enhetskvoter kjøpt i 2002 på 80.000 - 200.000 pr. tonn. De anslag vi er kommet frem til ligger i den øvre delen av dette intervallet. For et fartøy med konsesjon på 15.000 hl., som svarer til 500 tonn basiskvote, ville dette tilsvare ca. 70 - 95 mill. kroner.

Faste kostnader

Hva blir så verdien av enhetskvotene dersom det tas hensyn til faste kostnader? Det er denne verdien som er den mest relevante for å beregne ressursrenten. Et grovt anslag på dette kan vi finne ved å se på bedriftenes ordinære resultat før skatt, i prosent av driftsinntekt, vist i tabell 9. Beregnet avskrivning av fartøyenes verdi som produksjonsmidler samt finansielle kostnader inngår i de kostnader som blir trukket fra før dette resultatet fremkommer, men ikke renter på egenkapital. For bedrifter med mye egenkapital blir driftsresultatet dermed overvurdert, mens for bedrifter som har lånefinansiert kjøp av kvoter kan driftsresultatet være lavere enn ressursrenten, idet kostnad for å erverve fangstkvoter ikke er noen realøkonomisk produksjonskostnad men en annualisert ressursrente, d.v.s. avkastning på den kapital som er bundet i enhetskvoter, som jo er en del av ressursrenten. Ringnotflåtens egenkapital er imidlertid liten; for flere rederier har Fiskeridirektoratet beregnet negativ egenkapital. Ved en

alternativ rente på egenkapital på 5% finner vi at alternativkostnaden for gjennomsnittlig egenkapital i 2001 var litt over og i 2002 litt under 1% av gjennomsnittlig driftsinntekt, så vi begår antakelig ingen store feil ved å se bort fra alternativkostnaden for egenkapitalen.

Tabell 9: Ordinært resultat før skatt, i prosent av driftsinntekt. Kilde: Fiskeridirektoratet: *Lønnsomhetsundersøkelser*.

	1999	2000	2001	2002
< 8000 hl.	14	3	18	16
> 8000 hl.	11	8	28	24
Kolmulebåter	13	10	23	20

Med utgangspunkt i tabell 9 synes det ikke urimelig å forvente et driftsresultat justert for faste kostnader på 15 - 20% av driftsinntekten under normale forhold, for de største fartøyene (kolmulefartøyene og de over 8000 hl.). Tabell 10 viser verdien av enhetskvoter etter å ha justert for dette, dvs. som 80 hhv. 85% av verdiene i tabell 5

Tallene i tabell 10 gir oss kvoteverdier fra 40.000 til 140.000 pr. enhet. At det er mulig å komme frem til så pass forskjellige verdier på grunnlag av anslag om forventet verdi av årsfangst, rente, gyldighetstid for kvote, og faste kostnader, kan kanskje forklare hvorfor vi finner så forskjellige kvoteverdier i bedriftenes regnskaper; dels er bedriftene forskjellige, dels kan de ha ulike forventninger om fremtiden. Tar vi imidlertid utgangspunkt i 50.000 kroner og 7% som de mest rimelige anslag på forventet fangstverdi pr. enhetskvote og rente h.h.v., finner vi kvoteverdier på 60.000 - 100.000 kroner pr. enhet, avhengig av kvotens verdi og størrelsen på de faste kostnader.⁴ Dette er en god del lavere enn enhetsverdien som før ble rapportert for de kvoter som ble kjøpt i 2002, som lå i intervallet 80.000 - 200.000. Dette kunne tyde på at bedriftene ikke tar hensyn til faste kostnader når de beregner kvoteverdien, fordi kvoten blir betraktet som et middel til å utvide driften til et fartøy som alt eksisterer. Hadde vi tatt hensyn til skatt, ville disse verdiene bli ytterligere redusert.

Tabell 10: Verdi av enhetskvoter, pr. enhet (tonn). Beregnet ut fra tabell 5.

<i>T = 13, C = 85% av driftsinntekt</i>				<i>T = 18, C = 85% av driftsinntekt</i>			
<i>X↓ r→</i>	0,05	0,07	0,1	<i>X↓ r→</i>	0,05	0,07	0,1
40	56.361	50.146	42.620	40	70.138	60.355	49.208
50	70.452	62.682	53.275	50	87.672	75.443	61.511
60	84.542	75.219	63.930	60	105.206	90.532	73.813
<i>T = 13, C = 80% av driftsinntekt</i>				<i>T = 18, C = 80% av driftsinntekt</i>			
<i>X↓ r→</i>	0,05	0,07	0,1	<i>X↓ r→</i>	0,05	0,07	0,1
40	75.149	66.861	56.827	40	93.517	80.473	65.611
50	93.936	83.577	71.034	50	116.896	100.591	82.014
60	112.723	100.292	85.240	60	140.275	120.709	98.417

De tallene som blir vist i tabell 10 er nuverdien pr. tonn enhetskvote. For å finne ut hva dette svarer til på årsbasis, må vi multiplisere med rentesatsen r , idet dette ville være avkastningen av den kapitalen som er bundet i kvoten dersom den ble investert anderledes (alternativ avkastning pluss eventuelt tillegg for risiko i å investere i enhetskvoter). Videre, for å få et

⁴ Dette svarer til 30 - 50 millioner kroner for en enhetskvote på 500 tonn, som igjen tilsvarer et fartøy på 15.000 hl. ifølge universalnøkkelen.

sammenligningsgrunnlag med fartøyenes driftsinntekt, ser vi på årskostnaden for en enhetskvote på 500 tonn, som svarer til et fartøy på 15.000 hl. Tabell 11 viser disse verdiene, for det tilfellet hvor kostnadene er 80% av driftsinntekten.

Tabell 11: Årskostnad pr. tonn for en enhetskvote på 500 tonn, beregnet på grunnlag av tabell 10 (kostnad settes til 80% av driftsinntekt). Millioner kroner.

		$T = 13$					$T = 18$		
$X \downarrow$	$r \rightarrow$	0,05	0,07	0,1	$X \downarrow$	$r \rightarrow$	0,05	0,07	0,1
40		1,88	2,34	2,84	40		2,34	2,82	3,28
50		2,35	2,93	3,55	50		2,92	3,52	4,10
60		2,82	3,51	4,26	60		3,51	4,22	4,92

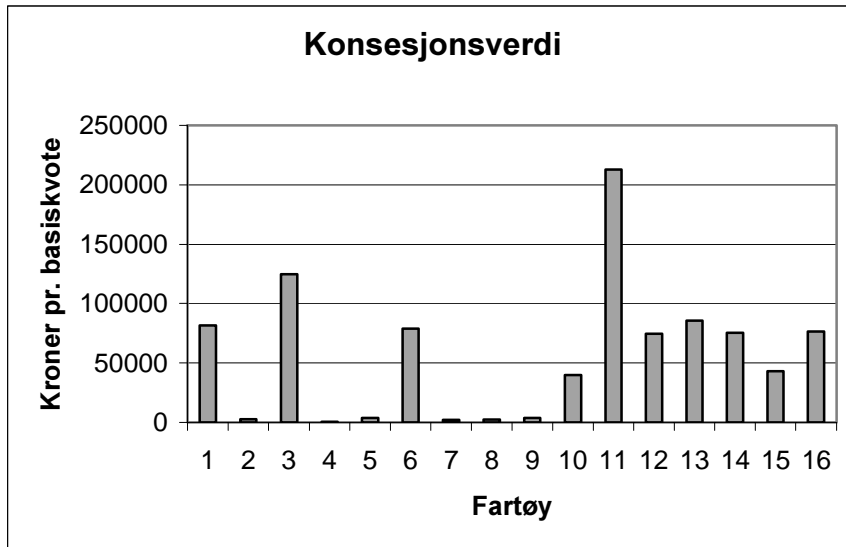
Vi ser at kvoteverdien på årsbasis er i intervallet 2 - 5 mill. kroner, avhengig av forventet årsfangst og kvotens gyldighetstid; jo lengre gyldighetstid, desto mer er kvoten verd. Fangstverdien for ringnotfartøyer med kolmulekonsesjon varierte mellom 30 og 45 millioner kroner i årene 1999 - 2002, slik at kvoteverdien på årsbasis svarer til 4 - 17% av fangstinntekten. Dette undervurderer helt sikkert ressursrenten, på grunn av kvotenes begrensede gyldighetstid. Nettoverdien av en forventet årsfangst på 50.000 kroner pr. tonn enhetskvote ved en total kostnad på 80% er 10.000 kroner, eller 5 mill. kroner for et fartøy på 15.000 hl. (500 tonn basiskvote). Dette er 11 - 17% av fangstinntekten til ringnotfartøyer med kolmulekonsesjon i 1999 - 2002. Merk at ressursrenten kommer fra de kvotebelagte fiskerier, slik at denne prosenten ville blitt høyere dersom den var blitt beregnet av inntekten fra de kvotebelagte fiskerier alene. Det ordinære driftsresultat før skatt, som vi fant var 15 - 20% av driftsinntekten, gir en antydning om hvor stor ressursrenten kan være. Ordinært resultat før skatt er ikke et direkte uttrykk for ressursrenten; det faktum at det inkluderer avkastning på egenkapital gjør at det overvurderer ressursrenten. På den annen side trekkes finansielle kostnader for lånefinansiert kjøp av enhetskvoter og konsesjoner fra før dette overskuddet beregnes. Dette fører, isolert sett, til at overskuddet undervurderer ressursrenten. Siden egenkapitalen i næringen er lav og det antagelig er et begrenset antall fartøyer som har tatt opp lån til å kjøpe enhetskvoter, er det ordinære overskuddet før skatt antakelig ikke langt fra å gjenspeile ressursrenten i de kvotebelagte ringnotfiskerier. Et anslag på ressursrente på 15 - 20% av driftsinntekten i de kvotebelagte ringnotfiskerier synes således ikke urimelig.

Verdien av konsesjoner

Fra Fiskeridirektoratet har vi også fått opplyst verdien av konsesjoner for de bedrifter som tar denne med i sitt regnskap. Figur 4 viser verdien av konsesjoner pr. basiskvote i 2002 og kan således sammenlignes med figur 3.⁵ Den høyeste konsesjonsverdien er litt over 200.000 pr. tonn basiskvote og således litt høyere enn høyeste verdi av enhetskvotene, men de fleste ligger langt under 100.000. En konsesjonsverdi mellom 100.000 og 200.000 kroner pr. enhet er ikke urealistisk; tar vi utgangspunkt i forventet fangstverdi på 50.000 kroner pr. enhet basiskvote og 80% total kostnad, blir nuverdien av en evigvarende konsesjon 200.000 til 5% rente og 100.000 til 10% rente. Flere fartøyer rapporterer meget lave verdier av konsesjoner; 2000 - 4000 kroner pr. tonn. Det er grunn til å tro at konsesjonsverdien vil være høyere enn verdien av enhetskvoten, siden konsesjonen ikke er begrenset i tid og ikke skrives ned. En sammenligning av figur 3 og 4 gir det motsatte inntrykk. De lave verdier på konsesjoner i

⁵ Det er også blitt opplyst om disse verdiene i tidligere år, men informasjonsverdien av dette er begrenset, siden konsesjonsverdien ikke kan avskrives og blir bokført med samme verdi år fra år.

noen bedrifters regnskap skyldes antakelig at de er blitt ervervet for en del år siden til lave priser.

Figur 4: Konsesjonsverdi pr. enhet basiskvote ifølge regnskap for 2002.

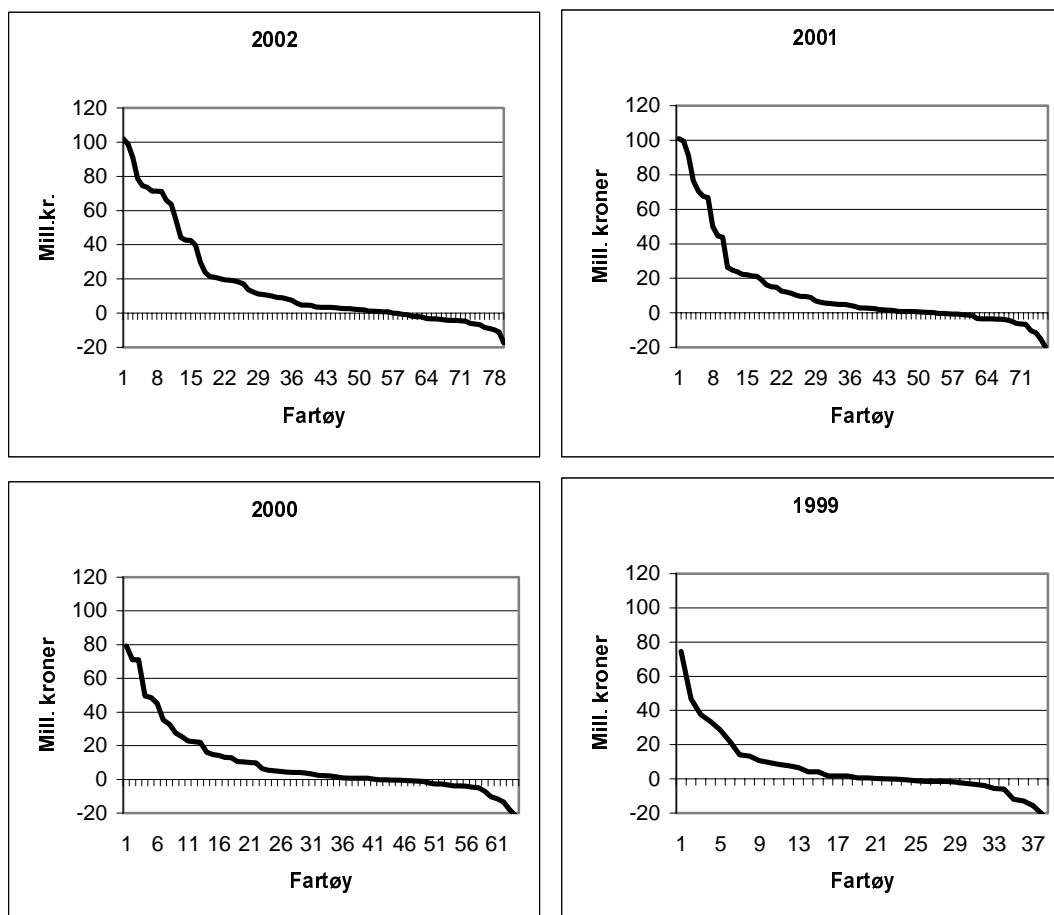
Kvote- og konsesjonsverdier implisitt i regnskapet

I de tilfeller hvor fiskerettigheter har vært kjøpt sammen med et fartøy men ikke bokført særskilt, vil verdien av disse rettighetene være inkludert i fartøyets bokførte verdi. Siden Fiskeridirektoratet anslår fartøyets verdi som produksjonsmiddel, ville en forvente at fiskerettighetenes verdi fremkommer som forskjell mellom Fiskeridirektoratets fartøyverdi og fartøyverdien i bedriftenes regnskaper. Imidlertid vil dette kun gjelde for rettigheter som er blitt ervervet ved kjøp av fartøy; de rettigheter som en i utgangspunktet fikk tildelt gratis og som siden ikke er blitt omsatt vil ikke fremkomme noen steder.

Figur 5 viser verdien av fiskerettighetene kalkulert som verdien av fartøy med utstyr slik det bokføres i bedriftenes finansregnskap, pluss verdien av enhetskvoter, minus den av Fiskeridirektoratet beregnede skrogverdi. Hvis bedriftene oppgir verdi av enhetskvoter i sitt regnskap inngår ikke dette i fartøyets verdi, mens derimot konsesjonsverdien er inkludert i fartøyverdien. Skrogverdien som ligger skjult i bedriftenes regnskaper kan være større eller mindre enn den Fiskeridirektoratet beregner; den kan være mindre fordi bedriftene alt har skrevet ned en gammel båt som likevel fortsatt brukes til fiske.

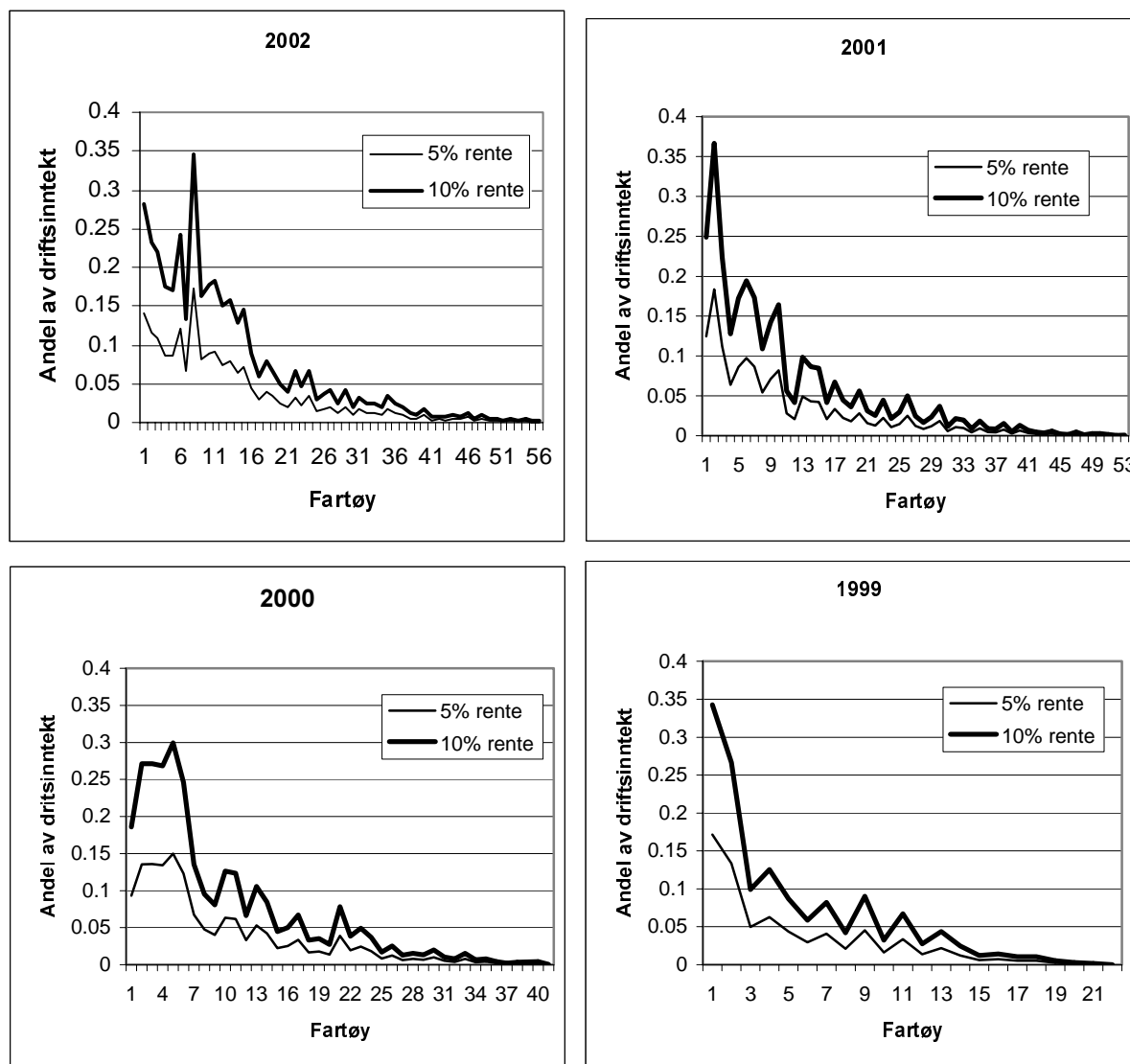
Vi ser at for ca. en-fjerdedel av fartøyene i regnskapene for 2002 er det en positiv og betydelig forskjell som antyder verdi av fiskerettigheter fra 20 til 100 millioner kroner pr. fartøy. Omregnet til verdi pr. enhet basiskvote blir de høyeste tallene godt over 100.000 pr. tonn, som er sammenlignbart med det vi fikk på grunnlag av de eksplisitt bokførte verdier. For ca. en fjerdedel av fartøyene er forskjellen mellom bedriftenes og Fiskeridirektoratets tall imidlertid negativ, om enn sjelden stor. Dette må skyldes at en del fartøyer er blitt nedskrevet til en lavere verdi enn den som Fiskeridirektoratet anslår. For ca. halvparten av fartøyene er forskjellen forholdsvis ubetydelig, som antakelig skyldes at fartøyet og dets fiskerettigheter ikke har vært omsatt og rettighetene således ikke gjort til gjenstand for en markedsmessig

vurdering. Det er ikke vesentlige forskjeller mellom de fire årene 1999 - 2002, men verdien av fiskerettighetene har hatt en stigende tendens i denne perioden.

Figur 5: Verdi av fiskerettigheter 1999 - 2002, kalkulert som bokført verdi av fartøy med utstyr i bedriftenes regnskaper pluss bokført verdi av enhetskvote minus Fiskeridirektoratets kalkulerte skrogverdi.

Verdien av en fiskerettighet, om det så er enhetskvote eller konsesjon, er nuverdien av den inntektsstrøm rettigheten forventes å gi. For å finne verdien på årsbasis, må vi multiplisere med rentesatsen. Dette uttrykker alternativkostnaden pr. år for bindning av kapital i form av enhetskvoter eller konsesjon. Som alt anført, er det vanskelig å anslå hva som vil være en passende rentesats. Her skal vi bruke alternative rentesatser på 5 hhv. 10% som nedre h.h.v. øvre grense for hva som antakelig er rimelig. Det er av interesse å sammenligne denne årskostnaden med brutto driftsinntekt for fartøyene. Dette er gjort i figur 6, hvor de verdiene vi rapporterte i figur 5 er blitt multiplisert med de to nevnte rentesatser og uttrykt som andel av brutto driftsinntekt. Kun de fartøyene som viste positive verdier for fiskerettigheter er tatt med her. Av figur 6 ser vi at for de fartøyene med høyest verdi på rettigheter, utgjør alternativkostnaden for fiskerettighetene 10 - 15% av driftsinntekten for en diskonteringsrate på 5%, og 20 - 30% for en diskonteringsrate på 10 %.

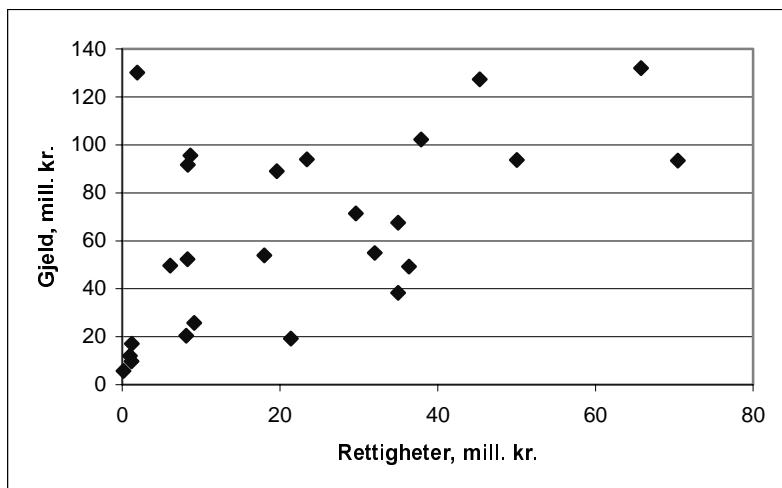

Figur 6: Alternativkostnad for kapitalbinding i fiskerettigheter.

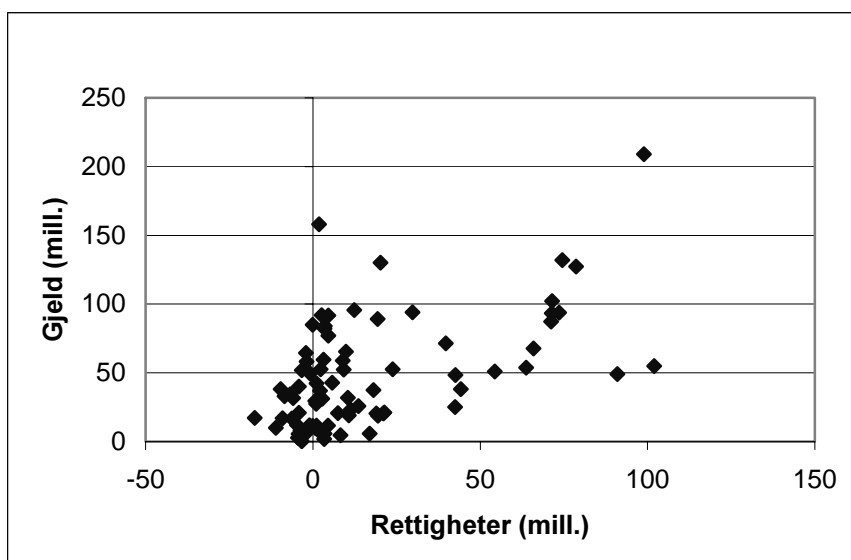
Kvoteverdier og gjeldsgrad

De som har kjøpt rettigheter til å delta i ringnotfisket kan godt ha finansiert dette ved å ta opp lån. Figur 7 og 8 plottes bedriftenes langsiktige gjeld mot verdien av rettighetene. Figur 7 tar kun med rettigheter som bokføres eksplisitt i bedriftenes regnskaper (enhetskvoter og konsesjoner). Det er en signifikant positiv sammenheng mellom langsiktig gjeld og verdi av rettigheter (korrelasjonskoeffisient på 0,55). Denne korrelasjonen forsvinner imidlertid om vi ser bort fra de fem fartøyene som har høyest verdi av rettigheter.

Figur 8 viser rettigheter vurdert som bokført verdi på fartøy med utstyr i bedriftenes regnskaper pluss bokført verdi av enhetskvoter minus Fiskeridirektoratets beregnede skrogverdi. Vi ser her igjen at for noen fartøyer er den nevnte forskjell negativ. Det er en positiv og signifikant sammenheng (korrelasjonskoeffisient 0,54) mellom langsiktig gjeld og verdi på fiskerettigheter, særlig for de fartøyene som har høyest verdi av rettigheter.

Figur 7: Bokført verdi av fiskerettigheter (enhetskvotes og konsesjoner) sammenlignet med langsiktig gjeld.

Figur 8: Implisitt verdi av fiskerettigheter (bedriftenes bokførte verdi av fartøy med utstyr pluss verdi av enhetskvotes minus Fiskeridirektoratets bokførte verdi av fartøy) sammenlignet med langsiktig gjeld.

BANKLINEFLÅTEN

Enhetskvoteordningen ble i 2000 utvidet til å gjelde for banklineflåten (fartøy over 28 m. som fisket med konvensjonelle redskap). Disse fartøyene fikk fartøykvoter for de viktigste fiskeslagene (torsk, hyse og sei), og det ble mulig å erverve fartøykvoter gjennom å kjøpe et annet fartøy og ta det ut av fisket, i likhet med ordningen for ringnotflåten. Denne ordningen har vært mye benyttet siden det trådte i kraft; antallet banklinefartøyer er blitt omtrent halvert. Tabell 12 viser hvordan enhetskvoteordningen har vært benyttet for disse fartøyene siden den trådte i kraft i 2000.

Tabell 12: Enhetskvoter for fartøy i størrelsen 28 m og over med rettigheter i fiske nord for 62°N med konvensjonelle redskap gyldige pr. 6. juli 2004, fordelt etter år disse ble opprettet. Kilde: *Fiskeridirektoratet*.

År	Antall fartøy utgått i enhetskvote ¹	Antall gyldige enhetskvoter	Antall gyldige fartøy med enhetskvote	Antall gyldige konvensjonelle fartøy i størrelsen 28 meter og over
2000	11	12		
2001	24	29		
2002	8	14		
Sum 2000-2002	43	55	34	
2003	2	2		
2004	1	2		
Totalt	46	59	34	44

¹ Totalt antall fartøy utgått av fiske i medhold av enhetskvoteordningen uavhengig om enhetskvotene det har generert er gyldige pr. 6. juli 2004 eller ikke.

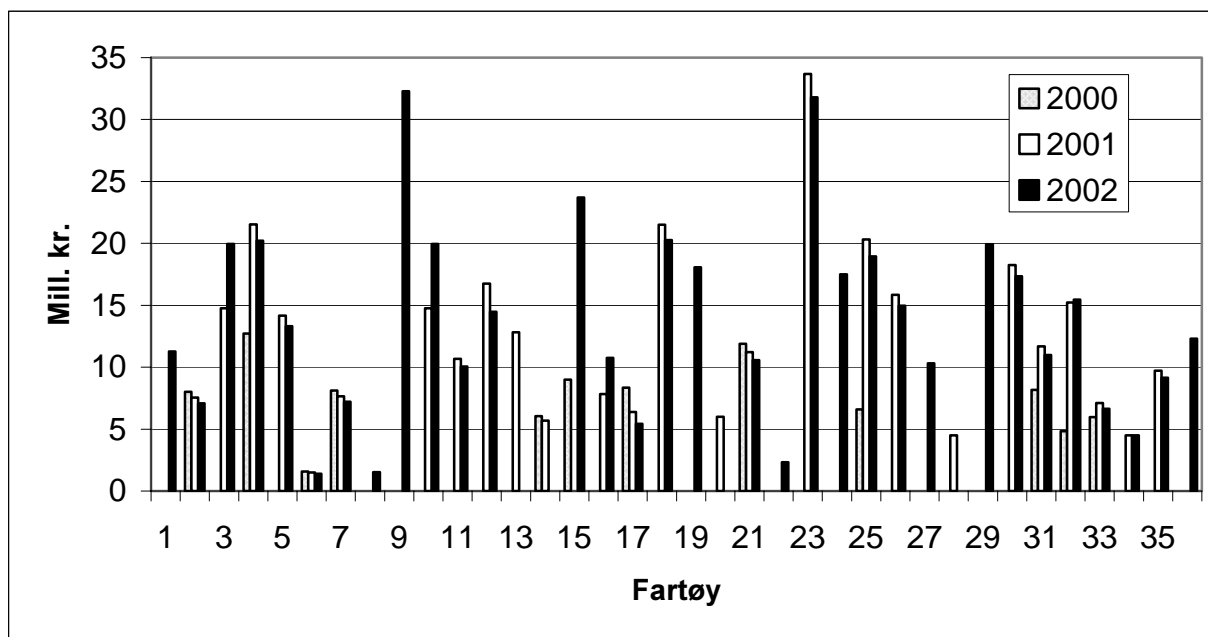
Det er ingen konsesjonsordning for banklineflåten, men rettighetene tilknyttet de sk. Gruppe I fartøyene har vist seg å være verdifulle. Disse fartøyene fikk større torskekvote enn andre fartøyer under den kvoteordning som ble midlertidig innført for de såkalte konvensjonelle fartøyer⁶ i forbindelse med krisen i torskefisket i 1990. Etter at denne fartøykvoteordningen ble avviklet fikk Gruppe I fartøyene en romsligere gruppekvote enn andre fartøyer, og adgangen til å tilhøre denne gruppen ble begrenset. Siden rettigheten til å tilhøre denne gruppen kunne overføres med fartøyet, blåste dette opp fartøyenes markedsverdi utover hva de var verd som produksjonsmidler. Disse rettigheter blir som oftest omtalt som deltakeradganger. Noen banklinefartøyer har også konsesjon til å delta i andre fiskerier, som f.eks. rekefiske.

I det følgende vil vi drøfte verdien av fartøykvoter og deltakeradganger/konsesjoner i banklinefisket. Vi vil først ta for oss de verdier som fremgår av bedriftenes regnskaper. Dernest vil vi se på den annualiserte verdi og relatere den til fartøyenes driftsinntekt. For det tredje vil vi prøve å ta med de verdier av kvoter og deltakeradganger som kan være skjult i bedriftenes regnskaper. Endelig ser vi på sammenhengen mellom gjeldsgrad og beholdning av fartøykvoter og fiskerettigheter.

⁶ Fartøyer som fisker med såkalte konvensjonelle redskaper; d.v.s. garn, line og snøre.

Verdier basert på regnskapstall

Figur 9 viser verdien av kvoter pluss deltakeradganger i årene 2000-2002, slik den fremgår av bedriftenes regnskaper. De høyeste verdiene overstiger 30 mill. kroner pr. fartøy, men det er store forskjeller mellom fartøyene. Mye, og antakelig det meste, av denne forskjellen skyldes forskjell i beholdning av rettigheter.⁷ Antallet fartøyer som fører opp verdi av enhetskvote eller/og deltakeradganger i regnskapene har økt fra 9 til 32 fra 2000 til 2002. Dette betyr med all sannsynlighet at minst 23 fartøyer har ervervet enhetskvoter i dette tidsrom. For de fartøyer som ikke erverver nye enhetskvoter forringes verdien av beholdningen fra et år til neste, fordi kvoteverdien kan avskrives. For de fleste fartøyene ble kvotebeholdningen forringet med 5-6%. Nedskrivningsraten er 5,6 h.h.v. 7,7% for en gyldighetstid på 18 h.h.v. 13 år. De fleste fartøyene synes således å ha kvoter gyldige i 18 år.

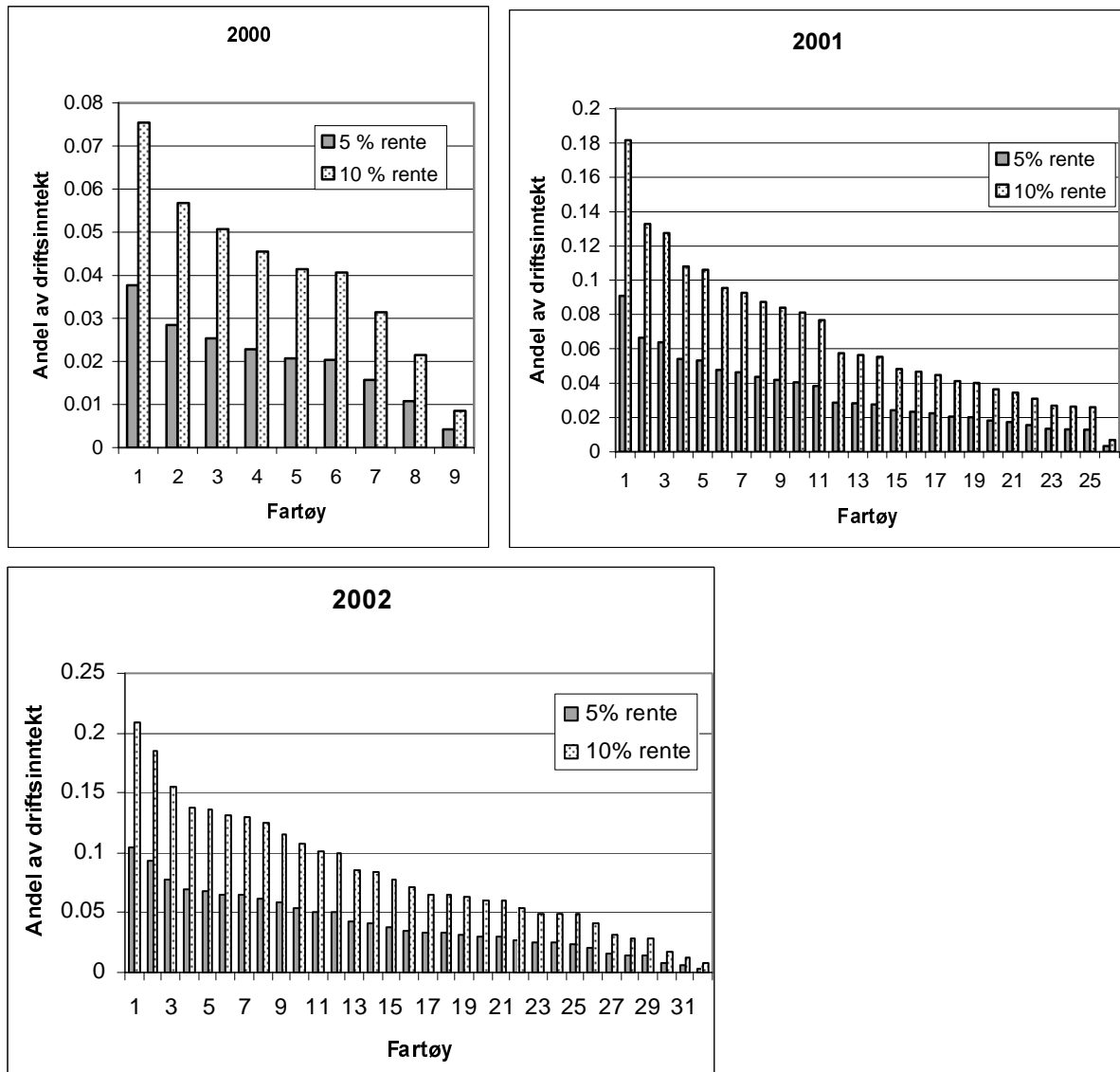

Figur 9: Verdi av kvoter og deltakeradganger i banklineflåten slik den fremgår av bedriftenes regnskap.

For å annualisere verdien av kvoter og deltakeradganger, må vi multiplisere verdien av beholdningen med renten. Det beløp som derved fremkommer representerer den forrentning eieren av disse rettighetene må få for å gjøre investering i disse like attraktiv som en alternativ investering av tilsvarende beløp med en avkastning lik den benyttede rentesats. Denne "alternativkostnad" for fiskerettighetene kan vi så se i forhold til driftsinntekten. Dette er gjort i figur 10, for årene 2000-2002. Det er benyttet 5 h.h.v. 10% rente, som kan sies å være "lav" h.h.v. "høy" alternativ avkastning, justert for risiko. Det har vært en betydelig stigning i de høyeste verdiene i løpet av disse tre årene; i 2000 var den annualiserte verdien 3 - 4% av driftsinntekten for de høyeste verdiene ved 5% rente, 6-9% i 2001, og 9-10% i 2002 (ved en 10% rente får vi dobbelt så høye verdier). For noen fartøyers vedkommende er imidlertid den

⁷ Det er mer innfløkt å uttrykke denne forskjellen enn for ringnotflåtens vedkommende, idet linefartøyene har flere rettigheter som ikke uten videre kan adderes, fordi de med all sannsynlighet har ulike markedsverdier (enhetskvote for torsk, hyse og sei).

annualiserte verdien meget lav, ca. 1-2% av driftsinntekten, og igjen skyldes det meste av denne forskjellen antakelig forskjell i beholdning av enhetskvoter.

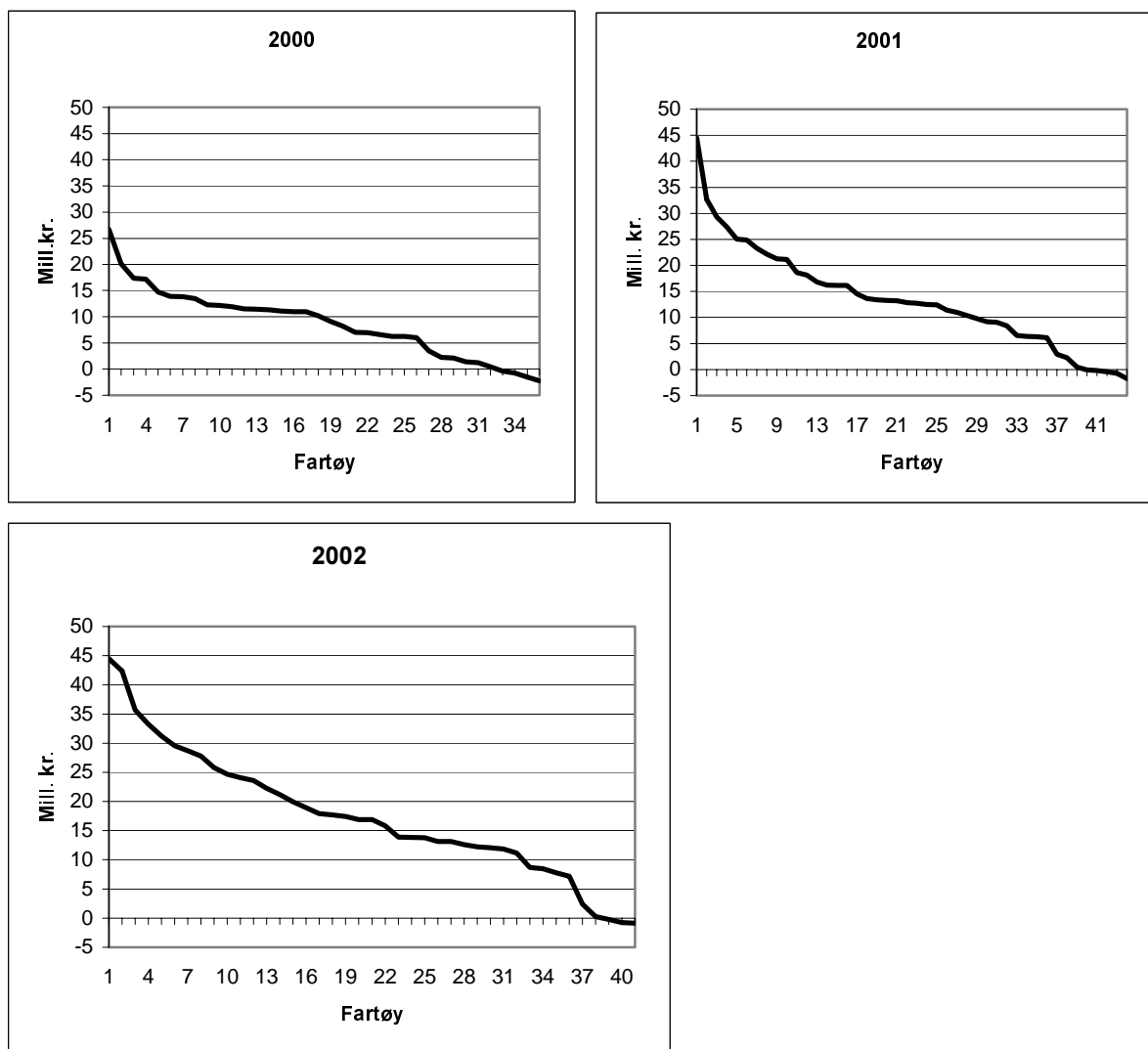
Figur 10: Annualisert verdi av kvoter og deltakeradganger, ved 5 h.h.v. 10% rente.

Verdi av rettigheter tildels skjult i bedriftenes regnskaper

Som for ringnotfartøyene, er verdien av fiskerettighetene ofte bokført sammen med fartøyets verdi. Vi prøver her på samme måte som for ringnotfartøyene å anslå verdien av fiskerettighetene ved å legge sammen bedriftenes bokførte verdi av fartøy med utstyr og den bokførte verdi av kvoter, for så å trekke fra den skrogverdien som Fiskeridirektoratet beregner.⁸ Resultatet av dette vises i figur 11. Noen få fartøyer viser en verdi av rettigheter på over 30 millioner i 2002. Ellers er det som før et stort sprik mellom fartøyene; for noen

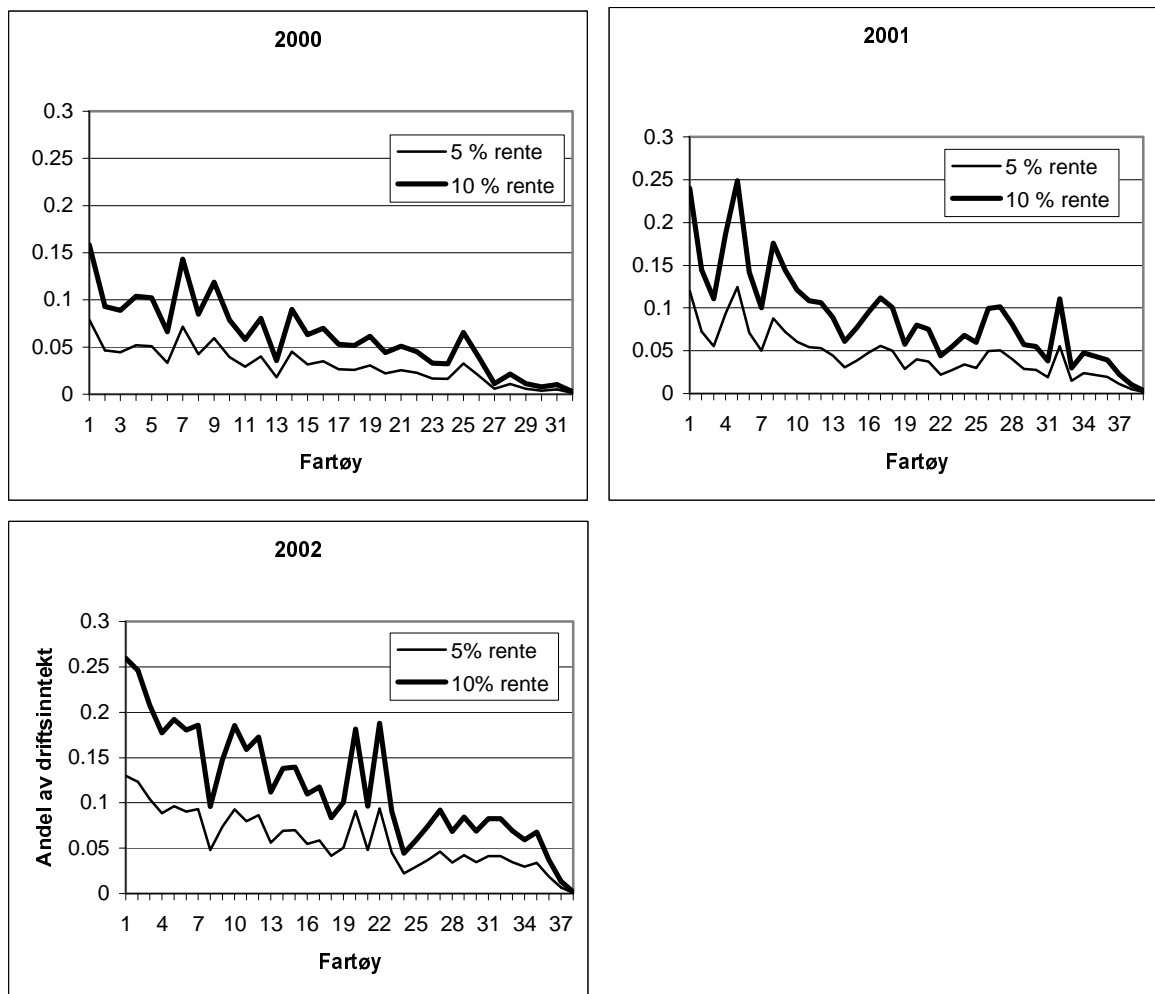
⁸ Som alt nevnt i forbindelse med ringnotflåten, kan skrogverdien Fiskeridirektoratet beregner avvike fra den skrogverdi som ligger implisitt i bedriftenes regnskaper.

ganske få får vi endog negative verdier, som må skyldes at bedriftene har skrevet ned verdien av fartøyene til under skrogverdien. Det har vært en betydelig stigning i verdien av rettigheter fra 2000 til 2002. I 2000 var den høyeste verdien av rettigheter for et fartøy omlag 25 mill. kroner; to år senere var den steget til 40-45 mill.kr. Dette skyldes ervervelse av rettigheter over denne perioden.

Figur 11: Verdi av fiskerettigheter beregnet som bedriftenes bokførte verdi av fartøy pluss bokført verdi av kvote minus Fiskeridirektoratets beregnede verdi av fartøy.

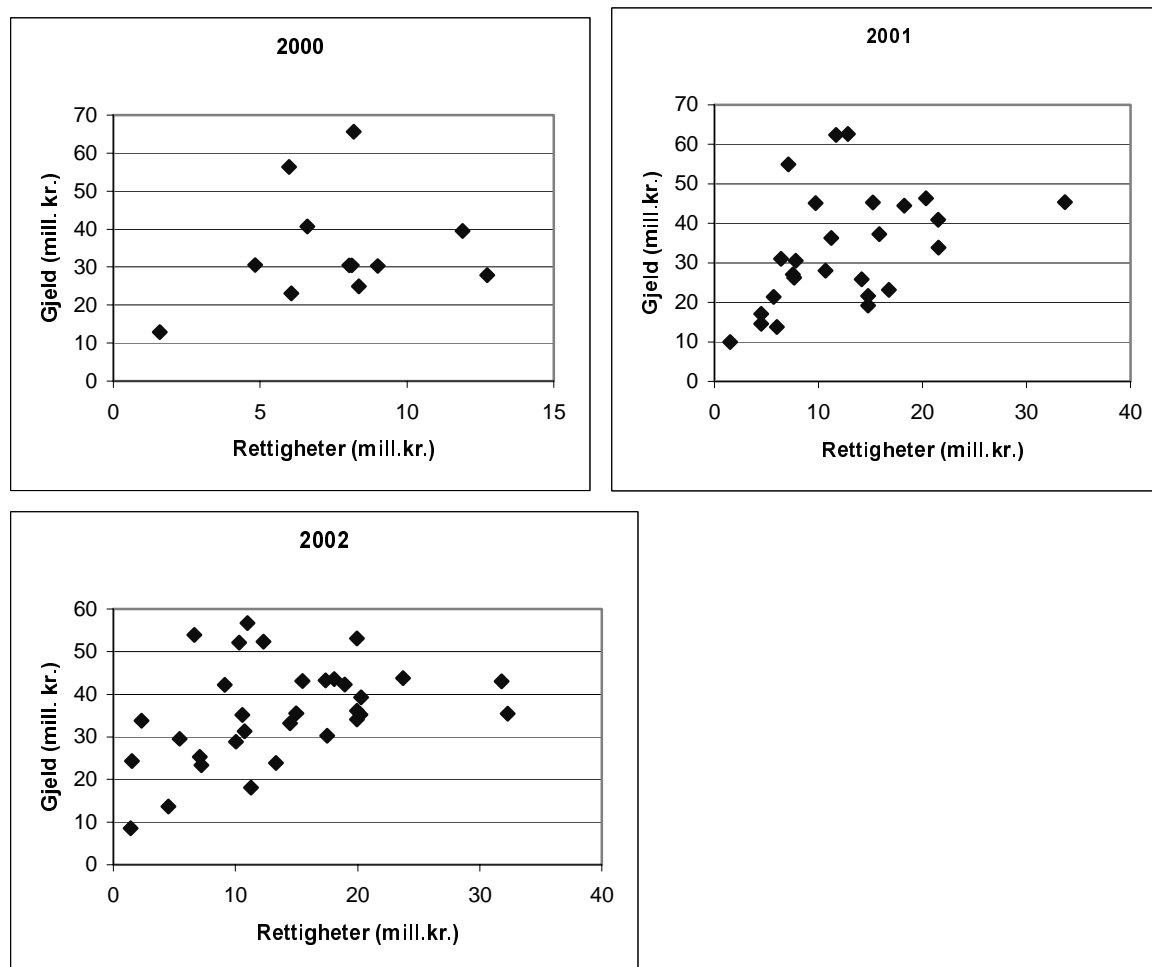
Forøvrig er det av interesse, som ovenfor, å annualisere verdien av rettighetene og å se den i relasjon til fartøyenes driftsinntekt. Dette er gjort i figur 12. Vi ser, akkurat som før, at denne verdien er gått opp over tid; for 5% rente var de høyeste verdiene ca. 6-7% i 2000, men hadde steget til over 10% i 2002.

Figur 12: Annualisert verdi av fiskerettigheter, i andel av driftsinntekt.

Verdi av fiskerettigheter og gjeldsgrad

Endelig ser vi på sammenhengen mellom verdien av fartøyenes kvoter og deltakerrettigheter og deres langsiktige gjeld. Kun de verdier av kvoter og deltakerrettigheter som bokføres i fartøyenes regnskaper er tatt med. Det er en signifikant sammenheng mellom verdi av rettigheter og gjeldsgrad for årene 2001 og 2002, og for alle årene får vi en positiv korrelasjon; korrelasjonskoeffisienten er 0,22, 0,43 og 0,40 for årene 2000, 2001 og 2002 h.h.v. Denne sammenhengen synes sterkere enn for ringnotfartøyene, da den er mindre avhengig av noen få fartøyer med spesielt høy gjeld og kvoteverdi. Det ser ikke ut til at denne avhengigheten har økt spesielt over tid; fraværet av signifikant korrelasjon i 2000 skyldes først og fremst et lite utvalg fartøyer.

Figur 13: Verdi av rettigheter og fartøyenes langsiktige gjeld.

KONKLUSJON

Som nevnt innledningsvis, vil ressursrenten i lukkede fiskerier til en viss grad bli gjenspeilet i markedsverdi av rettigheten til å delta i fisket. Ressursrenten er forskjellen mellom inntekter og alle nødvendige kostnader for å delta i fisket. I fiskerier hvor det er åpen adgang vil denne forskjellen bli konkurrert bort av aktører som ønsker å få en del av dette overskuddet. I lukkede fiskerier begrenses denne muligheten eller den fjernes helt. "Adgangsbilletten" til et lukket fiskeri, om det så er kvoter eller konsesjoner, er en anvisning på et overskudd, og verdien av denne adgangsbilletten er lik nuverdien av det overskudd som kan realiseres takket være denne adgangsbilletten.

I dette notatet så vi først på verdien av "adgangsbilletten" til ringnotfisket. I utgangspunktet fikk ringnotrederne denne adgangsbilletten gratis, men over tid har en del realisert billetten markedsverdi gjennom å selge konsesjoner eller enhetskvoter. Verdier på enhetskvoter kjøpt i 2002 lå i intervallet 80.000 - 200.000 kroner pr. tonn enhetskvote, som svarer til 40 - 100 mill. kroner for et fartøy på 15.000 hl. De verdier vi fant sannsynlige ved å se på verdien etter skatt av den tilleggsfangst enhetskvoten gir grunnlag for, med fratrukk kun for variable kostnader, og som var 140.000 - 190.000 kroner pr. tonn, ligger i den øvre del av dette intervallet. Det er således en del som taler for at i hvert fall noen rederier ikke tar høyde for faste kostnader når de betaler for kvoten, som jo er fullt ut forsvarlig hvis kvoten skal benyttes på et fartøy

rederiet har fra før. Tar vi hensyn til faste kostnader, faller det sannsynlige intervall for verdien av enhetskvoter til 60.000 - 100.000 før skatt. Dette ligger i den nedre delen av intervallet for kvoter kjøpt i 2002 eller endog lavere.

Verdien av en enhetskvote med begrenset gyldighet undervurderer ressursrenten, selv om alle kostnader er trukket fra. Vi tok utgangspunkt i et sannsynlig overskudd pr. år fra de kvotebelagte fiskeslag i ringnotfisket på 10.000 kroner pr. tonn enhetskvote (20% av en fangstverdi på 50.000 pr. tonn enhetskvote), som gir 5 mill. kroner for et fartøy på 15.000 hl. Dette er ca 15% av gjennomsnittlig fangstverdi for et fartøy med kolmulekonsesjon i 1999 - 2002, og høyere hvis vi bare tar hensyn til verdien av de kvotebelagte fiskeslag.⁹ Et anslag på ressursrente på 15 - 20% av fangstverdien av de kvotebelagte fiskeslag er ikke urealistisk og på linje med det ordinære overskudd før skatt.

Når det gjelder banklineflåten, drøftet vi kun markedsverdien av fiskerettighetene og forsøkte ikke å estimere hvor stor fangst- og inntektsøkning en enhetskvote kan forventes å gi i dette fisket. Dette har sammenheng med at kvotesystemet for banklineflåten er noe mer innfløkt enn for ringnotflåten; det er separate kvoter og kvotefaktorer for torsk, hyse og sei. Dermed blir det vanskeligere å uttale seg om ressursrenten. Det er en del som taler for at banklinerederne kan ha sett bort fra faste kostnader når de har kjøpt enhetskvoter; den betydelige reduksjon i antallet båter tyder på at enhetskvotene er blitt benyttet på eksisterende båter, og i det tilfelle er faste kostnader ikke relevante. På den annen side er enhetskvotene tidsbegrensede, noe som reduserer deres verdi for kjøper, mens ressursrenten er varig.

Siden enhetskvotene i banklinefisket ble omsatt i de årene vi har fått regnskapstall for, kan vi langt på vei direkte avlese deres fulle verdi, da de ikke i noen særlig grad er blitt nedskrevet.¹⁰ I 2002 oppgikk den annualiserte verdien av de mest verdifulle rettighetene til 10 - 20% av driftsinntekten (figur 12), avhengig av rentesats. Et anslag på ressursrenten i banklinefisket på ca. 15% av driftsinntekten er således kanskje ikke urealistisk. Men det er momenter som gjør at det beløp bedriftene har betalt for rettighetene kan avvike fra ressursrenten og i ulike retninger. Rettighetenes begrensede gyldighet, skatt på overskudd, samt den mulighet at rederne har sluppet med mindre enn deres betalingsvilje tilsier at verdien av rettighetene undervurderer ressursrenten. På den annen side har rederne sannsynligvis kjøpt enhetskvoter for å bedre kunne utnytte en båt de hadde fra før og dermed ikke tatt hensyn til faste kostnader. Dette betyr at kvoteverdien kan overstige ressursrenten.

Vi så også på sammenhengen mellom verdien av fiskerettigheter og langsiktig gjeld. Dette er et moment av betydelse for innføring av en ressursrenteavgift. En reder som har kjøpt en fiskerettighet ut fra den forventning at en slik avgift ikke er aktuell, kan ha betalt en pris for rettigheten som overstiger det han ville vært villig til å betale hvis han tok hensyn til en ressursavgift. Avhengig av hvordan ressursavgiften ble fastsatt, ville en slik kjøper kunne komme i skade for ikke å kunne betjene sin gjeld. For banklinefartøyene fant vi en signifikant positiv sammenheng mellom langsiktig gjeld og verdi av beholdning av kvoter og konsesjoner. For ringnotfartøyene gjorde denne tendens seg også gjeldende, om enn i noe mindre grad. Siden utviklingen synes å gå i retning av fortsatt og kanskje utvidet omsetning av fiskerettigheter, kan det bli vanskeligere etterhvert å innføre en ressursrenteavgift.

⁹ Gjennomsnittlig driftsinntekt for ringnotfartøyer med kolmulesesong var 37,6 mill. kr. i årene 1999 - 2002.

¹⁰ Kvotene kan, som før omtalt, avskrives lineært over 13 eller 18 år, avhengig av gyldighetstid. Det er anledning til å begynne avskrivningen av kvoteverdien allerede det året kvoten ble kjøpt.

Internasjonale utviklingstrekk av betydelse for ressursrentebeskatning i fiskeriene

Dette notatet er en kortfattet diskusjon av hvilke utviklingstrekk internasjonalt kan være av betydelse for ressursrenten i fiskeriene og beskatning av denne. Vi deler denne diskusjonen i to; forhold av betydelse for ressursrentens størrelse, og forhold av betydelse for hvorvidt ressursrenten bør beskattes eller ei.

Ressursrentens størrelse

Størrelsen på ressursrenten er lik forskjellen mellom inntekter og alle nødvendige kostnader. Det er derfor naturlig å dele diskusjonen av dette temaet opp i to undertemaer, forhold som påvirker inntektene i fisket og forhold som påvirker kostnadene.

Inntektene

Inntektene i fisket avhenger av prisen på fisk og oppfisket mengde. Når det gjelder prisen, bestemmes den i utenlandske markeder som Norge har liten eller ingen innflytelse på. Toll i de land som importerer norsk fisk, samt prisutviklingen i de utenlandske markeder, påvirker prisen til norske fiskere. Når det gjelder toll, er denne lav i de fleste land. Et viktig unntak er tollene i EU på en del bearbejdede fiskevarer. Her møter Norge et lite gunstig regime når det gjelder bearbejdede varer fra en del fiskeslag særlig sild og makrell. Den utvikling som har funnet sted i norsk fiskeeksport siden EØS avtalen ble inngått tyder ikke på at Norge har noe særlig å hente i lavere toll på bearbejdede fiskevarer. EØS-avtalen innebar en del tollinnrømmelser overfor Norge på dette punkt, men det til tross er ikke eksporten av bearbejdede fiskevarer fra Norge økt noe særlig.¹¹ Dette har antakelig sammenheng med at bearbejdelse av fisk er arbeidsintensiv og har dårlige betingelser i et land med høyt lønnsnivå, som Norge. Når det gjelder toll på fisk i alminnelighet, er det grunn til å tro at den i de kommende WTO-forhandlinger vil bli senket. Dette vil bety en gevinst for Norge som ville vise seg bl.a. i høyere priser på fisk til norske fiskere, men virkningen vil antakelig være av begrenset omfang.

Prisen på fisk avhenger av forbrukernes efterspørsel og tilbudet på fisk. Det er grunn til å tro at efterspørselen etter fisk vil øke, p.g.a. global befolkningsvekst og vekst i kjøpekraft. Samtidig er vi antakelig kommet til veis ende når det gjelder uttak av fisk fra verdenshavene, men produksjonen av oppdrettsfisk vokser fortsatt. Det er derfor grunn til å tro at prisen på fisk vil vokse, og en del tidligere analyser har vist at prisen på fisk har økt i forhold til prisen på kjøtt. I sum er det således grunn til å tro at prisen på fisk i Norge vil stige.

Når det gjelder fangster av fisk, er det liten grunn til å tro at de vil øke noe særlig i Norges nærrområder. Eventuell endring i havklima i disse områdene kan påvirke fiskebestandene og da sannsynligvis i positiv retning, men den vil også kunne påvirke bestandenes utbredelsesområde og vandringsmønster. Det sistnevnte kunne påvirke den andel av de tillatte fangster som Norge får ved internasjonale forhandlinger, slik at selv om enkeltbestander blir større, kunne Norges andel gå ned. Det er således ikke uten videre grunn til å regne med at de

¹¹ Se f.eks. R. Hannesson (2000): *Structural Changes in Norway's Fish Exports and the EEA Agreement*. SNF Working Paper No. 73/00.

norske fangster av fisk vil øke i fremtiden. Inntektene i fiskeriene kunne likevel øke p.g.a. prisøkning.

Kostnadene

De internasjonale forhold som sannsynligvis vil kunne påvirke kostnadsnivået i fisket er mulighetene til å bruke utenlandsk mannskap på norske båter, eller å kunne ta norske kvoter med utenlandske båter. P.g.a. av det høye lønnsnivå i Norge ville dette redusere kostnaden i fisket betydelig og dermed øke ressursrenten. Selv om fiskerne blir avlønnet i form av lott (d.v.s. andel i fangstverdien), er det all grunn til å tro at utenlandske fiskere ikke vil få samme lott som norske, fordi utenlandske fiskere har svakere forhandlingsposisjon (lavere lønn i alternativt arbeid). Det er i skrivende stund ikke anledning til å bruke utenlandske fiskere eller utenlandske båter, men endringer i dette er ikke utenkelige, f.eks. til å benytte fiskere eller båter fra EØS-land.

Forhold som ville påvirke innføring av ressursrenteskatt

Spørsmålet om fiskerisubsidier har lenge vært et tema i internasjonale fora som OECD, FAO, EFTA og WTO. Det faktum at subsidiering av fiskerinæringen i Norge nærmest har opphørt har antakelig en sammenheng med et visst press på Norge i disse fora. Noen argumenterer for at det å unnlate å skattlegge ressursrenten i fisket i virkeligheten er en implisitt støtte til næringen. Etter vår mening er dette et tvilsomt argument, da et land må innrømmes frihet til å velge hva det ønsker å gjøre med ressursrenten, skattlegge den eller la den bli i næringen. Det er også meget tvilsomt hvorvidt det å ikke kreve inn en ressursrenteskatt kan ansees som noen støtte til næringen. Hvis det ikke kreves inn noen ressursrenteskatt blir ressursrenten kapitalisert i form av markedsverdi av adgangsbilletten til fisket, uansett om denne er en konsesjon eller en kvote. De som innkasserer verdien av denne billetten er de som opprinnelig fikk den gratis; selges billetten videre til neste generasjon, vil den som kjøper kunne håpe på å få sitt utlegg igjen når han i sin tur selger ut, slik at ressursrente i form av kapitaliserte verdier på fiskekvoter eller konsesjoner ikke kan være noen varig støtte til næringen.

Det pågår også en viss diskusjon i internasjonale fora om fiskeriforvaltningens kostnader. Hittil er disse kostnadene i de fleste tilfeller blitt betalt av det offentlige, men en del land har begynt å belaste næringen med en del av kostnadene eller å kreve inn et beløp som motsvarer i alle fall en del av disse kostnadene. Noen hevder at å unnlate å belaste næringen for disse kostnadene i en eller annen form er en subsidiering. Det er atskillig mer hold i dette argumentet enn i argumentet at fravær av ressursrenteskatt betyr subsidiering (forvaltningsomkostningene kunne selvsagt kreves inn ved en ressursrenteskatt som oppgår til samme beløp som forvaltningskostnadene). Foreløpig kan man ikke si at dette argumentet har noen almen oppslutning internasjonalt, men en skal ikke se bort fra at dette kunne skje. Hvis det oppstår aksept internasjonalt for at fiskernæringen burde betale forvaltningskostnadene i fisket, kunne det oppstå et press mot Norge om å innføre et slikt regime. En slik kostnadsdekning kunne ordnes på ulike vis. En mulighet er å kreve inn en ressursrenteskatt som dekker i hvert fall en del av forvaltningskostnadene.